

WARSZAWSKA RADA SENIORÓW

GŁOS WARSZAWSKIEJ RADY SENIORÓW W SPRAWIE PRZYGOTOWYWANEJ POLITYKI SENIORALNEJ M. ST. WARSZAWY

TOM V

BIBLIOTECZKA
WARSZAWSKIEJ RADY SENIORÓW

WARSZAWSKA RADA SENIORÓW

BIBLIOTECZKA WARSZAWSKIEJ RADY SENIORÓW TOM V: GŁOS WARSZAWSKIEJ RADY SENIORÓW W SPRAWIE PRZYGOTOWYWANEJ POLITYKI SENIORALNEJ M. ST. WARSZAWY

Copyright Warszawa Rada Seniorów

Warszawa 2021

Skład: Bartosz Grzeszczuk

E-mail:

rada@wrs.waw.pl

Strona internetowa:

www.wrs.waw.pl

Adres korespondencyjny:

Warszawska Rada Seniorów

Kruczkowskiego 2, 00-412 Warszawa

WSPÓŁAUTORZY MATERIAŁÓW:

TERESA BOJANOWICZ

BOŻENA BORYS

JOANNA CELIŃSKA

JANUSZ ZIELIŃSKI

JANUSZ KOSTYNOWICZ

EWA KOZDRON

WOJCIECH KOŻUCHOWSKI

EWA KRONER

LIDIA KANIA

HALINA LIPKE

JERZY MĄDRY

JANUSZ NOWAKOWSKI

ZOFIA PYRTEK-NOWAKOWSKA

BOŻENA SMOLAREK

JAN SOBOTA

KRYSTYNA ŚMIGIELSKA

KRYSTYNA WIERZBICKA

ELŻBIETA WIRTH-DZIĘCIOŁOWSKA

ELŻBIETA WIŚNIEWSKA

IRENEUSZ WRZEŚNIEWSKI

MAŁGORZATA ŻUBER-ZIELICZ

TEKST MATERIAŁÓW OPRACOWAŁ: DR HAB. ADAM GRZEGORCZYK

SPIS TREŚCI

WSTĘP	5
1. DOBRE PRAKTYKI WARSZAWSKIEJ RADY SENIORÓW NA PRZESTRZENI 7 LAT FUNKCJONOWANIA	6
2. REKOMENDACJE WARSZAWSKIEJ RADY SENIORÓW PO EWALUACJI PROGRAMU „WARSZAWA PRZYJAZNA SENIOROM”	10
3. STANOWISKO WARSZAWSKIEJ RADY SENIORÓW W SPRAWIE PROJEKTU STRATEGII ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W WARSZAWIE	13
4. STANOWISKO WARSZAWSKIEJ RADY SENIORÓW W SPRAWIE PROGRAMU „USŁUGI BLISKO DOMU”	16
5. POLITYKA RÓŻNORODNOŚCI JAKO PRZYKŁAD DLA TWORZONEJ POLITYKI SENIORALNEJ	25
6. STANOWISKO WARSZAWSKIEJ RADY SENIORÓW W SPRAWIE PILNEGO OPRACOWANIA STRATEGII SENIORALNEJ	28
7. POLITYKA SENIORALNA WARSZAWY. WSTĘPNE PROPOZYCJE I REKOMENDACJE WARSZAWSKIEJ RADY SENIORÓW	29
8. SYSTEMOWE ROZWIĄZANIA (INSTRUMENTY) POLITYKI SENIORALNEJ LUBLINA I WARSZAWY	31
9. POTKANIE WARSZAWSKIEJ RADY SENIORÓW Z PREZYDENTEM M. ST. WARSZAWY RAFAŁEM TRZASKOWSKIM. PYTANIA O POLITYKĘ SENIORALNĄ I USTALENIA	37
10. POLITYKA SENIORALNA W ŚWIETLE STANDARDÓW MIEJSKICH DOKUMENTÓW PROGRAMUJĄCYCH ROZWÓJ	40
11. REKOMENDACJE WARSZAWSKIEJ RADY SENIORÓW W SPRAWIE PRIORYTETOWYCH OBSZARÓW POLITYKI SENIORALNEJ	43
12. APEL WARSZAWSKIEJ RADY SENIORÓW O PRZYJAZNE WSPÓŁDZIAŁANIE PRZY TWORZENIU POLITYKI SENIORALNEJ	48
13. PREZENTACJA „(NOWOCZESNA) POLITYKA SENIORALNA - REFLEKSJE”	51

WSTĘP

Przekazujemy Państwu zestaw materiałów opracowanych przez członków Warszawskiej Rady Seniorów i na jej zlecenie. Przygotowane materiały są przed wszystkim zbiorem opracowań do naszej dalszej pracy przy tworzeniu Polityki Senioralnej Warszawy, ale też wynikiem naszej pracy w całym 2021 roku. W zbiorze są opracowania własne WRS i materiały opracowane na podstawie dostępnych miejskich dokumentów. Warszawska Rada Seniorów przykładą dużą wagę do uczenia się, pogłębiania wiedzy i poszukiwania innowacyjnych nowoczesnych rozwiązań. Analizujemy przykłady dobrych praktyk, stąd udział w przygotowanych przez WRS warsztatach szkoleniowych, projekt Biblioteczka WRS, seminaria i spotkania z ekspertami oraz środowiskami senioralnymi z Polski.

Troską Warszawskiej Rady Seniorów jest jakość polityki senioralnej, która, w naszym przekonaniu, powinna być drogowskazem dla wszystkich, którzy, tak jak my, są przekonani, że bez obywatelskiego ruchu wszystkich środowisk senioralnych, czyli „Dorosłych Dorosłych”, nie można rozwijać naszego miasta i budować jego przyszłości dla dzisiejszych 30-50 latków, często naszych dzieci i wnuków, którzy „lada chwila” też będą 60+.

Marzenia o domu wielopokoleniowym muszą iść w zapomnienie, a powinniśmy poszukiwać systemowych, bezpiecznych rozwiązań dla coraz starszego społeczeństwa. Nasze koncepcje i działania są tworzone i podejmowane przede wszystkim z myślą o kroczących za nami pokoleniach i w trosce o nich, ich bezpieczną młodość, dojrzałość i dorosłość.

Małgorzata Żuber-Zielicz
Przewodnicząca
Warszawskiej Rady Seniorów

1. DOBRE PRAKTYKI WARSZAWSKIEJ RADY SENIORÓW NA PRZESTRZENI 7 LAT FUNKCJONOWANIA

W okresie 7 lat swojej działalności Warszawska Rada Seniorów realizowała szereg funkcji. Główne z nich to funkcja konsultacyjna, funkcja doradcza i funkcja inicjatywna.

W ramach funkcji konsultacyjnej, Warszawska Rada Seniorów realizuje cele rozwijania postaw obywatelskich seniorów przez włączanie ich do procesów konsultacyjnych oraz opiniowania projektów aktów wydawanych przez organy m.st. Warszawy i Sejm, a dotyczących spraw ważnych dla seniorów.

W ramach funkcji konsultacyjnej Warszawska Rada Seniorów zrealizowała następujące zadania i przedsięwzięcia:

1. Przeprowadzono konsultacje w sprawie Programu Senior-Wigor.
2. Przeprowadzono konsultacje w sprawie corocznych wydarzeń takich, jak Warszawskie Dni Seniora, Warszawska Olimpiada Seniorów, świąteczne spotkania seniorów.
3. Opracowano i przyjęto stanowisko w sprawie bezpłatnych leków 75+ skierowane następnie do posłów na Sejm RP (2016 r.)
4. Przeprowadzono konsultacje w obszarze budżetu obywatelskiego, wcześniej partycypacyjnego.
5. Przeprowadzono konsultacje w sprawie zagospodarowania Centrum Aktywności Międzypokoleniowej Nowolipie i możliwości jego wykorzystania.
6. Opracowano i przyjęto stanowisko w sprawie bezpieczeństwa seniorów w przestrzeni miejskiej (w tym problemów stwarzanych przez tzw. urządzenia transportu osobistego, rowery i hulajnogi) przekazane następnie Prezydentowi m. st. Warszawy i Przewodniczącej Rady Miasta.
7. Przeprowadzono konsultacje w sprawie zmiany Ustaw: o osobach starszych, o radach seniorów i wolontariacie – we współpracy Radą Adwokacką i przedstawicielami Obywatelskiego Parlamentu Seniorów.
8. Opracowano apel, przekazany następnie wszystkim komitetom wyborczym w wyborach do Sejmu RP (2019 r.) w sprawie dysproporcji powstającej pomiędzy wysokością emerytur a wysokością średniego wynagrodzenia.
9. Opracowano i przyjęto stanowisko w sprawie projektu Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Warszawie.

10. Opracowano i przyjęto stanowisko w sprawie programu „Usługi blisko domu”.

W ramach funkcji doradczej Warszawska Rada Seniorów realizuje cele opracowywania we współpracy z władzami Miasta i organizacjami działającymi z seniorami lub na ich rzecz kierunków, standardów, rozwiązań i działań na rzecz osób starszych, współpracy z Urzędem m.st. Warszawy przy opiniowaniu/monitorowaniu projektów/programów dedykowanych seniorom i finansowanych przez Miasto, a także współpracy z Dzielnicowymi Radami Seniorów, instytucjami i innymi podmiotami w zakresie monitorowania i rozwiązywania problemów osób starszych,

W ramach funkcji doradczej Warszawska Rada Seniorów zrealizowała następujące zadania i przedsięwzięcia:

1. Podjęto współpracę z Sejmową Komisją Polityki Senioralnej przy przygotowaniu Ustawy o osobach starszych.
2. Nawiązano współpracę z organizacjami senioralnymi przy tworzeniu dokumentów programowych i regulaminów dla Obywatelskiego Parlamentu Seniorów.
3. Podjęto współpracę z Ministerstwem Pracy i Polityki Społecznej przy tworzeniu I edycji Programu Rządowego na rzecz Aktywizacji Osób Starszych (ASOS).
4. Opracowano i przyjęto stanowisko Prezydium WRS w sprawie pilnego opracowania Strategii Senioralnej na lata 2020-2030.
5. Sformułowano propozycję Warszawskiej Rady Seniorów w sprawie Polityki Senioralnej Warszawy na lata 2020-2030.
6. Sformułowano propozycję w sprawie stałej siedziby dla WRS.
7. Przyjęto stanowisko w sprawie ogłoszenia Dnia Warszawskiego Seniora.
8. Zaopiniowano wszystkie projekty i programy finansowane i realizowane przez Miasto na rzecz osób starszych, m.in. Uniwersytety Trzeciego Wieku, konkursy integracyjne, dom dziennego pobytu dla powstańców warszawskich, Złota Rączka, Akademia Liderów, kursy komputerowe (podstawowe, średniozaawansowane, tematyczne), punkty cyfrowego wsparcia.
9. Członkowie Prezydium Warszawskiej Rady Seniorów uczestniczyli w posiedzeniach Dzielnicowych Rad Seniorów. Przyjęto rekomendacje wspierające wnioski Dzielnicowych Rad Seniorów do władz Miasta i innych

instytucji m.in.: wniosek Rady Seniorów Pragi Południe w sprawie nadania bezimiennemu zieleńcowi, miejscu relaksu – nazwy Skwer Seniora (na ten czas jedyny o takiej nazwie skwer w Polsce), wniosek Rady Seniorów Dzielnicy Wilanów w sprawie zmiany godzin sygnalizacji dźwiękowej na przejściu dla pieszych, wniosek Rady Seniorów Dzielnicy Wilanów w sprawie zwolnienia seniorów z opłat wejścia do Parku Wilanowskiego, wniosek Rady Seniorów Dzielnicy Rembertów w sprawie właściwego rozmieszczenia wiat przystankowych, wniosek Rady Seniorów Dzielnicy Ursus w sprawie reaktywowania Muzeum Ursusa, wniosek Rady Seniorów Dzielnicy Ursynów w sprawie utworzenia skweru rekreacyjno-sportowego.

W ramach funkcji inicjatywnej Warszawska Rada Seniorów realizuje cele inicjowania działań na rzecz seniorów i dialogu międzypokoleniowego, inspirowanie działań na rzecz rozpoznawania i diagnozowania potrzeb seniorów oraz rozpowszechniania aktualnych informacji o sprawach ważnych dla seniorów.

W ramach funkcji inicjatywnej Warszawska Rada Seniorów zrealizowała następujące zadania i przedsięwzięcia:

1. Konkurs „Miejsce przyjazne seniorom” realizowany w 2015 przez organizację zewnętrzną, od 2016 roku z inicjatywy WRS realizowany przez WRS we współpracy z Biurem Pomocy i Projektów Społecznych.
2. Dedykowany seniorom 75+ program „Złota rączka”.
3. Koperta życia - akcja skierowana do osób przewlekle chorych, starszych, samotnych.
4. Obsługa i finansowanie działalności WRS przez organizację zewnętrzną.
5. Rokroczne (począwszy od 2016 r.) Seminarium Warszawskich Rad Seniorów.
6. Inicjatywa uchwałodawcza do Rady Miasta w sprawie opracowania przez świadczeniodawców, dla których organem założycielskim jest Miasto, szczegółowych zasad korzystania przez osoby uprawnione.
7. Podjęcie przez władze Miasta działań w sprawie „więźniów 4 pięter”.
8. Inicjatywa uchwałodawcza do Rady Miasta o nadanie części Bulwarów Wiślanych nazwy „Bulwar Seniora” oraz ogłoszenie roku 2020 Rokiem Warszawskich Seniorów.
9. Wystąpienie z wnioskiem o wprowadzenie poprawek do uchwały dotyczącej statutów dzielnic Warszawy, w zakresie zapewnienia Radom Seniorów środków finansowych na prowadzenie działalności statutowej.

10. Zainicjowany w roku 2017 i z powodzeniem realizowany, wolontariat obsługi biegów warszawskich.

Należy podkreślić, że w szczególnie trudnym okresie pandemii WRS zainicjowała od pierwszych tygodni pandemii spotkania online, wysyłkę comiesięcznych newsletterów na adresy mailowe dzielnicowych rad seniorów i członków WRS oraz ekspertów, spotkania konsultacyjne online i informacyjne z przedstawicielami władz Warszawy. Przygotowaliśmy liczne opinie przysłane na ręce Prezydenta m.st. Warszawy w sprawach istotnych dla seniorów w czasie pandemii, uruchomiliśmy biblioteczkę WRS (opracowania własne, materiały szkoleniowe, oraz ciekawe opracowania znalezione w sieci).

Realizując powyższe funkcje Warszawska Rada Seniorów współpracuje na bieżąco z władzami Miasta (Przewodniczącą Rady m.st. Warszawy, Prezydentem i Wiceprezydentami), biurami UM (Biuro Pomocy i Projektów Społecznych, Biuro Sportu i Rekreacji, Biuro ds. Polityki Zdrowotnej, Biuro Edukacji, Biuro Polityki Lokalowej), jednostkami organizacyjnymi m.st. Warszawa (Zarząd Transportu Miejskiego, OSIR-y i Domy Kultury, Aktywna Warszawa), organizacjami działającymi z seniorami i na ich rzecz (Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów, Obywatelski Parlament Seniorów, Branżowa Komisja ds. Uniwersytetów Trzeciego Wieku, Branżowa Komisja ds. Osób Starszych i Kombatantów) oraz wieloma organizacjami pozarządowymi realizującymi projekty na rzecz seniorów, Muzeum Narodowym, Mazowieckim Centrum Polityki Społecznej, Mazowieckim Porozumieniem Rad Seniorów i Ogólnopolskim Porozumieniem o Współpracy Rad Seniorów.

W posiedzeniach Warszawskiej Rady Seniorów uczestniczyli Przewodnicząca Rady m.st. Warszawy Ewa Malinowska-Grupińska, Prezydent Hanna Gronkiewicz-Waltz, Wiceprezydenci odpowiedzialni za sprawy społeczne: Paweł Rabiej i Aldona Machnowska-Góra, Dyrektor Biura Pomocy i Spraw Społecznych Tomasz Pactwa, Dyrektor Biura Polityki Zdrowotnej Paweł Chęciński, Dyrektor Biura Sportu i Rekreacji Janusz Samel, Dyrektor Biura Polityki Lokalowej Magdalena Młochowska, Zastępca Biura Edukacji Mirosław Sielatycki, Pełnomocnika ds. strategii rozwoju miasta Paulina Nowicka. Na posiedzeniach tych członkowie WRS i dzielnicowych rad mogli przedstawić problemy zgłaszane przez seniorów w dzielnicach oraz były omawiane, konsultowane i uzgadniane bieżące działania.

Z zaproszoną na posiedzenie WRS Przewodniczącą Polskiego Związku Emerytów i Rencistów Elżbietą Ostrowską omawiano kwestie dotyczące sytuacji

osób starszych w skali kraju, w szczególności zwolnienie emerytów z podatku oraz przygotowania przyszłych seniorów do wejścia w wiek emerytalny.

Zaproszonym na posiedzenie WRS przedstawicielom Zarządu Transportu Miejskiego przedstawiono szereg wniosków dotyczących bezpieczeństwa i wygody jazdy, właściwej informacji, właściwej lokalizacji przystanków i inne.

We współpracy z Muzeum Narodowym zrealizowano projekt edukacyjny dedykowany najbardziej wykluczonym seniorom. Prezydium WRS wspólnie z Biurem Pomocy i Projektów Społecznych zdecydowało, że do projektu zostali zaproszeni seniorzy z DPS oraz Domów Diennej Opieki.

2. REKOMENDACJE WARSZAWSKIEJ RADY SENIORÓW PO EWALUACJI PROGRAMU „WARSZAWA PRZYJAZNA SENIOROM”

Przygotowanie i realizacja programu „Warszawa przyjazna seniorom” zostało poprzedzone diagnozą problemów i ograniczeń, z którymi mierzą się seniorzy. Za podstawowy problem uznano niską aktywność osób starszych, prowadzącą do niskiej oceny jakości ich życia, nie tylko w wymiarze subiektywnym, ale również obiektywnym. Jak wskazano, niska aktywność mieszkańców w starszym wieku mogła mieć wymiary społeczny, zawodowy i zdrowotny.

Wymiar społeczny problemu niskiej aktywności osób starszych ujawnił szereg niepokojących okoliczności, w tym w szczególności: niewystarczającą liczbę liderów wśród osób starszych, zagubienie biurokratyczne seniorów, niski poziom świadomości o dostępnej ofercie miasta dla osób starszych i bierność w korzystaniu z niej, niski poziom usług dla seniorów, poczucie osamotnienia osób starszych, bariery architektoniczne, wykluczenie cyfrowe, bariery technologiczne oraz negatywny społeczny obraz starości oraz dyskryminacja osób w podeszłym wieku.

Wymiar zawodowy tego problemu wskazuje na zjawisko wykluczenia osób starszych na rynku pracy, negatywny społeczny obraz starości oraz symptomy dyskryminacji zawodowej.

Wymiar zdrowotny niskiej aktywności osób starszych wynika z nieefektywnego systemu usług opiekuńczych skierowanych do osób starszych, braku wsparcia dla rodzin osób w podeszłym wieku, trudności w prowadzeniu gospodarstwa

domowego ze względów zdrowotnych, trwałego nieruchomości osób starszych wskutek choroby, braku wykrywania problemów seniorów w przypadku choroby, zwłaszcza w połączeniu ze złą sytuacją ekonomiczną oraz z dyskryminacji osób starszych w służbie zdrowia.

Za ograniczenia mogące mieć wpływ na poziom aktywności seniorów, uznano obniżenie statusu majątkowego seniorów związane z przejściem na emeryturę, heterogeniczność grupy osób starszych, niższe wykształcenie seniorów w porównaniu do przedstawicieli młodszego pokolenia, czynniki demograficzne, utrudniony kontakt z częścią osób w podeszłym wieku, głównie ze względów zdrowotnych, poczucie osamotnienia osób starszych, przekonanie, że bez środków finansowych niewiele można zrobić na rzecz seniorów oraz sygnalizowaną potrzebę zapewnienia seniorom bezpłatnych usług.

Zgodnie z zapisami Raportu z realizacji programu „Warszawa przyjazna seniorom”, w latach 2013-2019 w ramach Programu zrealizowano 34 działania:

1. Propagowanie idei wolontariatu 60+;
2. rozwijanie i propagowanie aktywności obywatelskiej seniorów m.in. poprzez szkolenia i tworzenie lokalnych rad seniorów;
3. budowanie lokalnych grup liderów działających na rzecz społeczności, w szczególności na rzecz seniorów;
4. dotarcie z informacją o ofercie skierowanej do seniorów do miejsc ich przebywania (np. DPS, podmioty lecznicze, DDP);
5. opracowanie elektronicznej wersji miesięcznego biuletynu dotyczącego informacji o warszawskiej ofercie dla seniorów;
6. rozpoznawanie, wyselekcjonowanie i rozpowszechnianie informacji o ofercie skierowanej do seniorów;
7. wspieranie projektów warszawianistycznych dla seniorów np. w formie turystyki miejskiej;
8. wspieranie działalności Uniwersytetów Trzeciego Wieku, uniwersytetów otwartych oraz innych form edukacji odpowiadających na ważne potrzeby i oczekiwania osób starszych;
9. konkurs na Miejsca przyjazne seniorom;
10. budowanie i rozwijanie form dialogu pokoleniowego i międzypokoleniowego, ze szczególnym uwzględnieniem programów wzmacniających więzi rodzinne w dzielnicowych centrach rodziny oraz

programów realizowanych przez organizacje pozarządowe ukierunkowanych również na integrację międzypokoleniową niezwiązaną z pokrewieństwem i rodziną;

11. identyfikowanie i wspieranie systemu ulg dla seniorów w dostępie do oferty Miasta;
12. utworzenie centrum aktywności seniorów;
13. wspieranie środowisk kombatanckich ze szczególnym uwzględnieniem kultywowania pamięci historycznej wśród młodszych pokoleń;
14. promocja działań na rzecz pozytywnego wizerunku osób starszych;
15. propagowanie wiedzy i informacji dotyczącej przygotowania się do aktywnej, pomyślnej starości, sposobów wspierania osób starszych przez ich najbliższe otoczenie, rozwiązywanie konfliktów międzypokoleniowych, oferty pomocy w przypadkach przemocy i dyskryminacji ze względu na wiek;
16. promowanie wśród pracodawców programów zarządzania wiekiem;
17. utrzymanie w aktywności zawodowej osób w wieku 50+;
18. szkolenia i kursy zawodowe dla osób bezrobotnych w wieku 50+;
19. poradnictwo zawodowe dla osób bezrobotnych w wieku 50+;
20. wprowadzanie nowatorskich rozwiązań w obszarze poczucia bezpieczeństwa oraz propagowanie wiedzy i informacji o sposobach działania sprawców dokonujących przestępstw metodą tzw. „na wnuczka”, a także edukacja seniorów w zakresie udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej;
21. stacjonarne poradnictwo specjalistyczne na bazie wspieranych placówek, instytucji świadczących tego typu usługi, w szczególności: prawne, obywatelskie, socjalne, psychologiczne oraz mediacje rodzinne;
22. budowanie grup seniorów – wolontariuszy, wyszukujących seniorów żyjących w izolacji i potrzebujących szeroko rozumianej pomocy;
23. modernizacja systemu usług społecznych na rzecz seniorów ze szczególnym uwzględnieniem podniesienia jakości usług opiekuńczych;
24. opracowanie koncepcji standardu bilansu seniora wraz z przeprowadzeniem pilotażowego badania;
25. stworzenie mieszkań chronionych (zasad ich funkcjonowania) i rodzinnych domów pomocy dla osób starszych, w tym opracowanie zasad nadawania statusu mieszkania chronionego w lokalu zajmowanym przez osobę starszą;

26. opracowanie standardów opieki w domach pomocy społecznej uwzględniających programy aktywizujące środowisko lokalne;
27. podejmowanie działań na rzecz poprawy dostępu seniorów do świadczeń zdrowotnych, zwłaszcza wskazanych z uwagi na zaawansowany wiek;
28. rozwój placówek dziennego wsparcia dla seniorów (w wymiarze jakościowym), w tym placówek dla osób chorych na chorobę Alzheimera i inne zespoły otępienne;
29. podejmowanie działań edukacyjnych przeciwdziałających możliwości występowania dyskryminacji ze względu na wiek w podmiotach leczniczych;
30. wspieranie zadań z zakresu profilaktyki zdrowotnej, w tym szczepienia ochronne dla osób 65+;
31. wspieranie organizacji zajęć rekreacyjno-sportowych pod kierunkiem wykwalifikowanych instruktorów;
32. przejazdy komunikacją miejską na preferencyjnych zasadach dla wszystkich osób, które ukończyły 65-ty rok życia;
33. realizacja programów zapobiegania wykluczeniu cyfrowemu seniorów;
34. diagnozowanie problemów oraz gromadzenie wiedzy o sytuacji i potrzebach seniorów.

3. STANOWISKO WARSZAWSKIEJ RADY SENIORÓW W SPRAWIE PROJEKTU STRATEGII ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W WARSZAWIE

W opinii Warszawskiej Rady Seniorów projekt Strategii rozwiązywania problemów społecznych w Warszawie nie stwarza możliwości rozwijania polityki senioralnej, którą zapewniała poprzednia Społeczna strategia Warszawy na lata 2009-2020” oraz jej operacyjny program „Warszawa przyjazna seniorom na lata 2013-2020”.

Wybrany w projekcie wariant strategii rozwiązywania problemów społecznych zredukowany do pomocy społecznej nie spełnia oczekiwań środowisk seniorskich, gdyż jest zbyt wąski, aby mógł być przydatny w tworzeniu nowoczesnej polityki senioralnej, którą powinny cechować: wykorzystanie potencjału starszych mieszkańców, szeroki, obejmujący wiele dziedzin zakres, nastawienie na aktywność społeczną i obywatelską, poprawę jakości życia, integrację międzypokoleniową

i przygotowanie średniego pokolenia do starości.

Przygotowana do tej strategii diagnoza w obszarze potrzeb i sytuacji starszych warszawiaków jest, zdaniem WRS, niekonsekwentna, pobieżna, niekompletna, i częściowo nieaktualna. Z tego powodu nie może być podstawą polityki senioralnej. Brakuje w niej m.in. analizy jakości usług, jak również rozpoznania zasobów seniorów, ich kapitału ludzkiego i społecznego, co jest podstawą nowoczesnej polityki senioralnej.

W diagnozie zabrakło wniosków z ewaluacji głównego, miejskiego, skierowanego do starszych warszawiaków programu „Warszawa przyjazna seniorom”, co, zdaniem WRS, jest istotnym brakiem. Nadmieniamy, że członkowie warszawskich rad seniorów brali udział w badaniach ewaluacyjnych, ale WRS nie została poinformowana o wynikach ewaluacji.

Z powodu wspomnianych słabości diagnozy, strategia nie wskazuje również, jakie są potencjały i wyzwania dotyczące społeczności starszych warszawiaków i odpowiednio do nich nie określa priorytetów, co ogranicza przydatność tego projektu dla polityki senioralnej. Zwracamy uwagę, że polityka senioralna nie jest obecna w celach przedstawionego projektu strategii.

Brak w projekcie opisu ram programów operacyjnych (które były opisywane w poprzedniej Społecznej strategii Warszawy), zdaniem WRS, uniemożliwia ocenę przydatności projektu tego dokumentu, jako instrumentu polityki senioralnej. Nadmieniamy, że powołano się na poprzedni program senioralny, tworząc Zespół realizacji polityki senioralnej, natomiast obecny projekt strategii nie daje takich podstaw. Zwracamy uwagę, że deficytów omawianego projektu w obszarze senioralnym nie można obecnie wyrównać na gruncie Strategii 2030, gdyż polityka senioralna w jej programach wykonawczych i politykach jest nieobecna.

Jako reprezentanci środowisk seniorskich stwierdzamy, że projekt strategii w zbyt małym stopniu uwzględnia trwający od roku głęboki kryzys spowodowany pandemią COVID-19 i proponujemy aktualizację diagnozy pod tym kątem. Ten brak ogranicza przydatność tej strategii w polityce senioralnej, gdyż dla starszych warszawiaków kryzys rodzi negatywne, pogłębiające ich wykluczenie skutki zdrowotne, społeczne i ekonomiczne.

Zgłaszaliśmy zastrzeżenie, że projekt zawęża podejście, traktując łącznie osoby niepełnosprawne i starsze, przez co strategia jest mało przydatna w tworzeniu nowoczesnych rozwiązań polityki senioralnej. W opinii WRS projekt proponuje bardzo ograniczony zestaw instrumentów polityki senioralnej, dużo uboższy niż

poprzednie dokumenty czy polityki społeczne innych dużych miast, np. Poznania, czy Krakowa.

Projekt strategii nie uwzględnia w wystarczającym stopniu dzielnic, przez co ograniczona jest jej przydatność dla polityki senioralnej, gdyż sytuacja seniorów w dzielnicach jest zróżnicowana i cechują ją duże nierówności społeczne, które zostały pominięte w diagnozie projektu i w proponowanych rozwiązaniach.

Przyjęte w strategii wskaźniki są naszym zdaniem mało przydatne dla polityki senioralnej. Tak np. utożsamianie zaufania mieszkańców do miejskich instytucji z zaufaniem do instytucji pomocy społecznej jest uproszczeniem. Jak wykazuje konkurs „Miejsca przyjazne seniorom”, starsi warszawiacy doceniają osoby, które w takich miejscach angażują się, przejawiają postawy bezinteresowności oraz tworzą dobrą atmosferę.

W projekcie strategii brakuje, naszym zdaniem, konkretnych informacji finansowych, jakie środki planuje się przeznaczyć na poprawę jakości życia seniorów, co ogranicza przydatność tego dokumentu dla polityki senioralnej.

Warszawska Rada Seniorów informowała władze miasta, że wysoko ocenia politykę senioralną Warszawy opartą na poprzednich dokumentach. Nie chcemy zatem, aby w tej dziedzinie doszło do regresu.

Biorąc pod uwagę przedstawione wyżej zastrzeżenia do projektu strategii oraz wynikające z pandemii COVID-19 ograniczenia, które utrudniają partycypację środowisk seniorskich w konsultacjach społecznych, WRS stoi na stanowisku, że do czasu zakończenia prac nad miejskimi dokumentami strategiczno-programowymi z uwzględnieniem w nich polityki senioralnej, należy kontynuować aktualne działania w oparciu o założenia do realizacji programu „Warszawa Przyjazna Seniorom”.

4. STANOWISKO WARSZAWSKIEJ RADY SENIORÓW W SPRAWIE PROGRAMU „USŁUGI BLISKO DOMU”

WSTĘPNE ZAŁOŻENIA

1. Sposób udziału członków WRS w konsultacjach społecznych miejskich projektów

Opiniując projekty miejskich strategii i programów, członkowie Warszawskiej Rady Seniorów uczestniczą w konsultacjach społecznych i zgłaszają różne uwagi jako obywatele. Jednocześnie uczestniczą w konsultowaniu jako przedstawiciele

środowisk seniorskich, opiniując te projekty pod kątem osób starszych - na ile proponowane rozwiązania mogą zaspakajać potrzeby seniorów i odpowiadać na ich oczekiwania.

2. Wspieranie udziału seniorów w konsultacjach społecznych miejskich programów i polityk

WRS podejmuje systematyczne działania, aby zainteresować Dzielnicowe Rady Seniorów i środowiska seniorskie konsultowaniem projektów miejskich programów i polityk. Jednocześnie sygnalizuje Miastu, że seniorzy mają ograniczone możliwości udziału w konsultacjach kilkunastu projektów. WRS oczekiwałaby jednocześnie pomocy ze strony Zespołu Strategii Rozwoju Warszawy 2030, polegającej na przekazaniu syntetycznej informacji, na ile uwzględniane są potrzeby seniorów w tworzonych obecnie projektach programów.

3. Nowoczesna polityka senioralna jako źródło kryteriów oceny

Członkowie WRS starają się opiniować rozwiązania proponowane w miejskich projektach, oceniając je, na ile są zgodne z założeniami nowoczesnej polityki senioralnej. W dużym uproszczeniu chodziłoby obecnie o:

- a. Diagnozę potrzeb i sytuacji osób starszych, która powinna być podstawą proponowanych rozwiązań, a której nie można sprowadzić do diagnozy demograficznej;
- b. Uwzględnianie szerokiej populacji osób 60+ i nieredukowanie jej do starszych osób niesamodzielnych czy wspólnego ujmowania z osobami niepełnosprawnymi;
- c. Koncentrowanie się na wysokim potencjale seniorów, a nie na deficytach osób starszych i tym, że stanowią „obciążenie demograficzne”;
- d. Podmiotowe podejście do seniorów, charakteryzujące się tworzeniem rozwiązań „razem z seniorami” zamiast przedmiotowego, tradycyjnego robienie czegoś dla seniorów, czy „aktywizowania seniorów”;
- e. Autentyczną partycypację seniorów w polityce rozwoju miasta, umożliwiającą wpływ na decyzje dotyczące starszych mieszkańców, której nie można sprowadzić do formalnej „konsultacji projektów”;
- f. Uwzględnianie samorządności seniorów na wszystkich etapach procesu programowania i tworzenie warunków do jej rozwoju tej samorządności;
- g. Wielodzielnicowe podejście do rozwiązywania problemów populacji seniorów, z uwzględnieniem obszarów: aktywności społecznej, edukacji,

- kultury, komunikacji społecznej, zdrowia i rekreacji oraz pomocy społecznej;
- h. Korzystanie z nowoczesnych instrumentów polityki senioralnej, wypracowanych w polskich miastach i w miastach Unii Europejskiej;
- i. Uwzględnianie srebrnej gospodarki oraz aktywności zawodowej seniorów;
- j. Proporcjonalne planowanie nakładów: merytorycznych, organizacyjnych, kadrowych i finansowych w stosunku do liczebności populacji seniorów.

4. Oczekiwane przez WRS podejście do strategii i programów

WRS oczekuje, aby miejskie dokumenty strategiczno-programowe, mające znaczenie dla starszych osób w Warszawie, charakteryzowały się:

- a. Jasnością przekazu, która umożliwi upowszechnianie tych dokumentów w środowiskach seniorskich;
- b. Kompleksowością, a nie rozproszeniem zapisów dotyczących seniorów w kilkunastu dokumentach;
- c. Logicznością, charakteryzującą inne miejskie dokumenty strategiczno-programowe (jeśli np. zgodnie ze standardami Strategii Rozwoju Warszawy do 2030 r. możliwe było przyjęcie miejskiej „Polityki kulturalnej” a zarazem miejskiego programu „Kultura blisko domu”, to WRS oczekiwałaby analogicznie miejskiej „Polityki senioralnej” a zarazem miejskiego programu np. „Seniorzy w środowiskach lokalnych”;
- d. Strategicznym, systemowym ujęciem, który to postulat WRS zgłosiła w swoim stanowisku, podczas konsultacji projektu Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych;
- e. Zintegrowaniem prac nad projektami miejskich programów, charakteryzującym się m.in. korzystaniem z ustalonych definicji i wspólnej wiedzy (w tym przypadku wiedzy dotyczącej starszych warszawiaków) oraz komplementarnością projektów;

5. Preferowany przez WRS sposób współpracy

Warszawska Rada Seniorów postuluje o:

- a. Udział przedstawicieli WRS w tworzeniu projektów także na wczesnych etapach programowania;
- b. Możliwość przedstawienia przez WRS koordynatorom projektów oczekiwań dotyczących polityki senioralnej miasta;

c. Partnerstwo w dialogu społecznym, członkowie WRS chcieliby dostrzegać autentyczne zainteresowanie koordynatorów projektów doświadczeniami zebranymi przez samorząd seniorów;

d. aktywny udział przedstawicieli samorządu seniorów w konsultowaniu miejskich projektów, który WRS ze swojej strony stara się zapewnić

e. utrzymanie ekspercko-społecznego podejścia w tworzeniu miejskich programów. Jednocześnie WRS zwraca uwagę na ograniczenia zamawianych przez miasto usług eksperckich na zasadzie zlecania zadań publicznych.

I. UWAGI OGÓLNE DOTYCZĄCE PROJEKTU MIEJSKIEGO PROGRAMU „USŁUGI BLISKO DOMU”

1. Projekt programu ma wiele zalet w obszarze edukacji szkolnej

Członkowie WRS sądzą, że idea wprowadzenia programu „Usługi blisko domu” była bardzo słuszna. Przygotowując projekt, poszerzono wiedzę o mieście i zaproponowano ważne działania. Analizując projekt, WRS dostrzega jego zalety głównie w obszarze edukacji szkolnej takie, jak: dostrzeżenie problemów słabości infrastruktury edukacyjnej, zwrócenie uwagi na nierównomierność sieci szkolnej, zaakcentowanie ważności opieki nad dzieckiem od 0 do lat 3. Dużym walorem projektu jest podjęcie próby mapowania usług. Na pozytywną ocenę zasługują też niektóre z proponowanych rozwiązań oświatowych.

2. Projekt programu nie spełnia kryteriów oczekiwanej przez WRS Polityki senioralnej

Ta generalna ocena wymaga wyartykułowania, gdyż WRS była wcześniej wielokrotnie informowana, że program „Usługi blisko domu” uwzględni potrzeby osób starszych i poniekąd zastąpi Program „Warszawa przyjazna seniorom”. Członkowie WRS wyrażają opinię, że współpraca z koordynatorami programów byłaby dużo łatwiejsza, gdyby znali oni wcześniej przyjętą przez Miasto Politykę senioralną.

3. Potrzeba określenia logiki przyjętej w miejskich projektach

Na stronie internetowej Strategii 2030 zamieszczono informacje, że w sierpniu 2020 roku została przyjęta „Polityka kulturalna”, a jednocześnie trwają prace nad programem wykonawczym „Kultura blisko domu”. Nasuwa się pytanie, czy można analogicznie oczekiwać „Polityki senioralnej” oraz programu wykonawczego o nazwie „Seniorzy w środowiskach lokalnych”. Wyjaśnienia wymaga, dlaczego

analogicznie nie przyjęto „Polityki edukacyjnej” i nie pracuje się nad przygotowaniem programu „Edukacja blisko domu”. Z analizy programu „Usługi blisko domu” wynika, że zdecydowanie dominuje w nim obszar edukacji szkolnej, a pozostałe obszary interwencji: zdrowie, pomoc społeczną, usługi cyfrowe potraktowane są zdawkowo.

4. Zbyt szeroka nazwa programu w stosunku do jego treści

Z treści programu wynika, że szczegółowo omówiono usługi z zakresu edukacji szkolnej, natomiast pominięto inne typy usług: edukacyjne, kulturalne, sportowe, profilaktyczne, administracyjne. WRS sugeruje zmianę tytułu programu np. na brzmień „Edukacyjne usługi blisko domu” lub „Niektóre usługi blisko domu”, aby tytuł odpowiadał treści. Informacja w programie, że „Kultura oraz sport, które mogłyby zostać uwzględnione, ze względu na swój różnorodny charakter i brak przypisania do jednego miejsca zostały ujęte w odrębnych programach Strategii” jest mało trafna i niewiele wyjaśnia.

5. Potrzeba dopracowania słownika programu

Słownik jest niekompletny, brakuje definicji niektórych podstawowych pojęć np. „usługa”, „zdrowie. Według Encyklopedii Zarządzania: „Usługa jest każdą działalnością lub korzyścią nie mającą charakteru materialnego, którą jedna ze stron może zaoferować drugiej”. Również pojęcie „zdrowie” zdefiniowane przez WHO powinno znaleźć się w słowniku. W tym ujęciu jest ono: „stanem pełnego, dobrego samopoczucia/dobrostanu (wellbeing) fizycznego, psychicznego i społecznego, a jednostki lub grupy muszą mieć możliwość określania i realizowania swoich dążeń, zaspokajania potrzeb, a także zmiany środowiska bądź radzenia sobie z nim”. Niektóre z podanych w słowniku definicji są zdawkowe lub arbitralne. Przykładem arbitralnej definicji jest objaśnienie: „Seniorzy/Osoby starsze – osoby w wieku 75+”, tymczasem „Osobą starszą” zgodnie z Ustawą z dnia 11 września 2015 r. o osobach starszych jest osoba, która ukończyła 60. rok życia. W programie Sport blisko domu – podaje się ustawowy wiek emerytalny osób starszych. WRS uważa, że miejskie programy powinny przyjąć uzgodnioną, zgodną z ustawą definicję osoby starszej. Warto także za ustawą wprowadzić do słownika pojęcie „sytuacja osób starszych”, definiowane szeroko „Zakresem monitorowania sytuacji osób starszych obejmuje się m.in.: sytuację dochodową, warunki mieszkaniowe, aktywność zawodową, sytuację rodzinną i strukturę gospodarstw domowych, sytuację osób niepełnosprawnych, aktywność społeczną i obywatelską, aktywność edukacyjną i kulturalną, aktywność sportową i rekreacyjną”. Projekt ujmuje natomiast sytuację osób starszych bardzo wąsko. Wyjaśnienia wymagałyby także niektóre pojęcia

związane z policentrycznym rozwojem miasta, np. takiej pojęcia, jak „subdzielnice”, czy „osiedla”.

6. Zredukowany obszar usług

Niezbędne usługi blisko domu, które mają przyczynić się do osiągnięcia poczucia wygodnej lokalności, mają dla osób starszych istotne znaczenie. Jednak w projekcie usługi zostały opisane w miarę kompletnie tylko w obszarze edukacji szkolnej. W odniesieniu do osób starszych zostały arbitralnie zredukowane. Tymczasem usługi dla seniorów mają dużo szerszy zakres niż zdrowie i pomoc społeczna. Usługi te to także kultura, aktywność społeczna, edukacja ustawiczna, rekreacja. W dokumencie tym brakuje takiego szerszego spojrzenia. Na redukcję zakresu tego pojęcia wskazują także podmioty współpracy. Zgodnie z zapisem, w tworzeniu projektu programu mają współpracować z Biurem Edukacji „przede wszystkim Biuro Polityki Mobilności i Transportu, Biuro Cyfryzacji Miasta, Biuro Polityki Zdrowotnej, Biuro Pomocy i Projektów Społecznych”. Niezrozumiale wśród podmiotów współpracy nie wymienia się Biura Kultury, Biura Sportu i Rekreacji, Biura Rozwoju Gospodarczego czy Centrum Komunikacji Społecznej.

7. Wadliwe ujęcie w jednej grupie osób starszych i osób niepełnosprawnych

Osoby starsze i niepełnosprawnych, podobnie jak w strategii rozwiązywania problemów społecznych, umiejscowiono w jednej grupie. Ponownie należy przypomnieć, że już same osoby niepełnosprawne stanowią bardzo zróżnicowaną grupę. Specyficzne problemy, oczekiwania i potrzeby osób starszych i osób niepełnosprawnych tylko w niewielkim stopniu są podobne.

8. Brak diagnozy potrzeb seniorów

W diagnozie programu „Usługi blisko domu”, na której opiera się projekt, brakuje diagnozy potrzeb warszawskich seniorów. W opinii WRS jest to istotna luka, bo jednocześnie w przytaczanej diagnozie demograficznej dostrzega się problem starzenia się społeczeństwa Warszawy: „w latach 2010-2019 zarejestrowano wzrost udziału osób w wieku poprodukcyjnym z 21,1% do 24,4%, a wskaźnik obciążenia demograficznego osobami starszymi należy do jednego z najwyższych w Polsce (32%)”. Najwyższy odsetek osób w wieku poprodukcyjnym występuje na Śródmieściu (29,70%), Mokotowie (28,40%), a więc w centralnych (najstarszych) regionach”. WRS sugeruje, aby przygotowując ten program, korzystać z elementów innych diagnoz. Tak np. w diagnozie do programu „Przedsiębiorcza Warszawa” jest stwierdzenie, które należałoby włączyć do „Usług”: „Dzielnice z wysokim odsetkiem osób starszych

wymagają prowadzenia kompleksowej polityki senioralnej i uwzględnienia potrzeb osób starszych w planowaniu rozwoju tych obszarów, zarówno pod względem infrastrukturalnym, jak i gospodarczym. Stwarzają też możliwość rozwoju firm świadczących usługi opiekuńcze i medyczne”.

9. Treść programu nie gwarantuje realizacji jego misji

W ambitnym zapisie misji jest deklaracja, że program powinien obejmować możliwości zaspokojenia podstawowych potrzeb mieszkańców i dostarczenia im niezbędnych usług blisko domu, co przyczyni się do osiągnięcia poczucia wygodnej lokalności, zaaranżowanie nowych przestrzeni sprzyjających aktywności i korzystaniu z usług blisko domu oraz wyrównanie różnic rozwojowych oraz w obrębie dostępności usług między dzielnicami. WRS wyraża opinię, że w odniesieniu do seniorów treść programu nie gwarantuje realizacji jego misji. Konsultując projekt Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych, członkowie WRS również zwracali uwagę na nierówności w dostępie do publicznych usług i instytucji. Tymczasem planowane w projekcie programu działania w nikłym stopniu obejmują nierówności społeczne i terytorialne dotyczące seniorów.

10. Brak informacji o wynikających z programu konkretnych korzyściach dla seniorów

WRS, która chce brać udział zarówno w promocji programu „Usługi blisko domu”, jak i innych miejskich programów, będzie zwracała się do ich koordynatorów o wskazanie konkretnych korzyści dla seniorów wynikających z tych projektów. Werbalizm i ogólnikowość projektów ograniczają zaangażowanie w nie seniorów.

II. WAŻNIEJSZE UWAGI SZCZEGÓŁOWE DOTYCZĄCE PROGRAMU „USŁUGI BLISKO DOMU”

Ważniejsze uwagi szczegółowe członków WRS odnoszą się do zapisów projektu w czterech obszarach interwencji: edukacja, zdrowie, pomoc społeczna oraz usługi cyfrowe.

1. W obszarze „Edukacja”

a. Nieproporcjonalność treści poświęconych różnym grupom wiekowym

WRS zwracała już uwagę, konsultując projekt Strategii rozwiązywania problemów społecznych, na nieproporcjonalne w stosunku do liczebności populacji uwzględnianie grup wiekowych w miejskich projektach. W programie „Usługi blisko domu” Cel szczegółowy 1. Kształcimy blisko domu - uwzględnia jedynie uczniów, chociaż mówi się w projekcie, że „Wychodzimy naprzeciw potrzebom edukacyjnym”.

b. Pominięcie edukacji całożyciowej

W zapisach projektu brakuje ważnej dla seniorów edukacji przez całe życie, określanej jako „life-long learning” zakładającej możliwość rozwijania wiedzy i umiejętności we wszystkich dziedzinach i w każdym wieku, również przez osoby starsze. W tym aspekcie pominięta została w projekcie rola Uniwersytetów Trzeciego Wieku.

c. Pominięcie roli uczelni

Nie dostrzega się również roli warszawskich uczelni, z którymi Miasto współpracuje. Wiele z nich prowadzi tzw. „uniwersytety otwarte” i mogłoby uwzględnić w nich seniorów. Nie wspomina się też o edukacyjnych działaniach niektórych dzielnic, obejmujących także osoby starsze.

d. Pominięcie instytucji edukacyjnych dla dorosłych

W projekcie nie uwzględnia się instytucji edukacji ustawicznej dla dorosłych, w tym Centrów Kształcenia Ustawicznego. W Warszawie funkcjonują Centra Kształcenia Ustawicznego dla dorosłych, które mogłyby wejść do programu, tworząc, wspólnie ze środowiskami senioralnymi, dobre edukacyjne oferty.

e. Pominięcie edukacyjnych instytucji kultury

Projekt nie obejmuje usług dla seniorów świadczonych przez biblioteki i księgarnie tj. placówek, które odpowiadają na podstawowe potrzeby edukacyjne starszych osób.

f. Zbyt wąskie rozumienie roli szkoły w lokalnym środowisku

W projekcie prezentowane jest wąskie rozumienie roli szkoły w lokalnym środowisku. W niewystarczającym stopniu dostrzega się to, że szkoły dobrze współpracujące ze środowiskiem lokalnym mogą być dostarczycielami całej wiązki usług międzypokoleniowych (dla uczniów, rodziców, nauczycieli, lokalnej społeczności).

2. W obszarze „Ochrona zdrowia”

a. Zbyt wąskie ujęcie zdrowia

Obszar zdrowia zredukowany do niektórych usług medycznych nie gwarantuje dobrostanu fizycznego, psychicznego i społecznego. Pominięto w projekcie: profilaktykę zdrowotną, promocję zdrowia, edukację zdrowotną oraz rehabilitację. Nie dostrzega się wpływu edukacji na zdrowie, w tym aspektów, że buduje ona wiedzę, motywację i umiejętności starszych osób. Ważne aspekty zdrowotne ma również „edukacja ku starości”. Potrzebne byłoby holistyczne spojrzenie na zdrowie

seniorów, ujęcie tego zagadnienia podmiotowo, bez odsyłania do wielu programów.

b. Brak analizy zdrowotnych skutków pandemii

W dokumencie zabrakło analizy wpływu pandemii na stan zdrowia mieszkańców i kondycję placówek służby zdrowia. W diagnozie nie ma informacji np. o zgonach starszych osób w Warszawie. Nie wskazano, jak opieka medyczna, szczególnie dla osób starszych, ma wrócić do normalności. Uwzględniając trwający ponad rok kryzys pandemii, trzeba zwrócić większą uwagę na zdrowie psychiczne seniorów.

c. Potrzeba zapewnienia ciągłości działań Miasta w obszarze zdrowia

Brakuje informacji, w jakim stopniu kontynuowane są działania Miasta w obszarze zdrowia, na przykład, czym zastąpiono projekt „Bilansu zdrowia seniora”. Potrzebne byłyby informacje o wspieraniu badań profilaktycznych i przesiewowych: np. mammograficznych, jelita grubego, prostaty, itp.

d. Potrzeba korekty wskaźników

Może budzić wątpliwości trafność niektórych z przyjętych wskaźników. Tak np. liczba udzielonych teleporad wydaje się mało trafna dla oceny jakości usług, dostępności pomocy medycznej, czy zapewnienia kontaktu z lekarzem. Członkowie WRS postulowali przyjęcie takich wskaźników, które pozwoliłyby ocenić długofalowy wpływ programu na zdrowie mieszkańców.

e. Uwzględnienie w usługach potrzeby wypoczynku

Dla seniorów ważne są usługi związane z wypoczynkiem, który ma wpływ na ich zdrowie fizyczne i psychiczne. Projekt programu pomija tę grupę potrzeb.

3. W obszarze „Pomoc społeczna”

a. Delegowanie zbyt wielu działań do pomocy społecznej

Obie grupy: osoby starsze i osoby niepełnosprawne potraktowano jako potencjalnych klientów pomocy społecznej, choć większość nie zamierza korzystać z jej usług. W projekcie dokumentu napisano, że do pomocy społecznej należy „zapewnienie usług aktywizacji społecznej seniorów” i „oferty edukacyjno-integracyjnej”. Nie jest jasne, czy są to usługi dla wszystkich seniorów. Wątpliwości budzi także, czy jest to tylko zadanie pomocy społecznej, czy również innych działów: edukacji, kultury, komunikacji społecznej. WRS wskazuje na wątpliwość czy zadanie przewidujące „identyfikowanie i wsparcie lokalnych liderów wśród seniorów, przedłużenie aktywności zawodowej seniorów poprzez zatrudnienie i wolontariat” zostało prawidłowo przypisane do pomocy społecznej, a nie np. do komunikacji społecznej.

b. Potrzebne korekty w diagnozie pomocy społecznej

W pkt. 3.2.3 „Pomoc społeczna” napisano, że w Warszawie jest 55 domów pomocy społecznej (DPS) i 28 ośrodków pomocy społecznej (OPS). Tymczasem DPS jest 19, a OPS działających zgodnie z wymogami prawa 18, czyli po jednym w każdej dzielnicy. Informuje się, że w Warszawie działa 14 ośrodków wsparcia dziennego. Brak informacji, ile jest takich placówek w poszczególnych dzielnicach i czy zaspokajają zapotrzebowanie. Wymienia się 69 klubów seniora i cenna byłaby informacja, co to za placówki, jakie spełniają funkcje i kto je prowadzi. Wskazane byłoby podanie źródła przedstawianych danych. Zdaniem członków WRS potrzebne byłyby także badania wpływu pandemii na nierówności społeczne.

c. Wykorzystanie wyników ewaluacji programu „Warszawa przyjazna seniorom”

WRS proponuje zorganizowanie społecznej debaty z udziałem seniorów, koordynatorów miejskich programów i organizacji pozarządowych na temat wyników ewaluacji „Warszawa przyjazna seniorom na lata 2013 - 2020”. Wyniki te wraz z wnioskami z dyskusji mogą dać cenne wskazówki dotyczące Polityki senioralnej Warszawy i dalszych działań.

d. Potrzeba korekty wskaźników w obszarze pomocy społecznej

Aby określić dostępność instytucji pomocy społecznej, analizuje się w projekcie odległości do tych instytucji w poszczególnych dzielnicach. Należy jednak wziąć pod uwagę, że domy pomocy społecznej mają charakter ogólnomiejski. Zatem ich dostępność, w zależności od typu placówki, należy analizować, biorąc pod uwagę inne wskaźniki, np. liczbę oczekujących i czas oczekiwania.

e. Potrzeba uwzględnienia różnorodnych aktywności seniorów

W zakresie celu szczegółowego 5 „Wspieramy aktywność” działania skupione są na aktywności społecznej, Warto uwzględnić także aktywność kulturalną, obywatelską czy sportowo-rekreacyjną.

4. W obszarze „Usługi cyfrowe”

a. Zwrócenie uwagi na rolę usług cyfrowych jako zaleta projektu

W zakresie celu szczegółowego 6 „Unowocześniamy usługi” zaletą projektu jest zwrócenie uwagi na rolę usług cyfrowych w sytuacjach kryzysowych. Podczas trwającego ponad rok kryzysu pandemii WRS opierała swoje kontakty z Dzielnicami i środowiskami seniorów na formach zdalnych. Zebrała pod tym względem dużo doświadczeń, którymi mogłaby się podzielić z koordynatorem programu.

b. Potrzeba poszerzenia diagnozy

W okresie pandemii WRS zwracała uwagę na bariery w komunikacji cyfrowej z seniorami. Potrzebne byłyby badania określające z jednej strony poziom wiedzy i kwalifikacji informatycznej seniorów, z drugiej zaopatrzenie ich w sprzęt komputerowy, z trzeciej rozpoznanie barier finansowych przy zakupie sprzętu, oprogramowania dostępu do Internetu.

c. Potrzeba stworzenia przyjaznego, miejskiego systemu informacji

W okresie kryzysu pandemii WRS obserwowała trudności, na jakie natrafiają starsi mieszkańcy w korzystaniu z miejskich informacji. WRS gotowa jest współpracować z Miastem w dostosowaniu tego systemu do potrzeb osób starszych.

5. POLITYKA RÓŻNORODNOŚCI JAKO PRZYKŁAD DLA TWORZONEJ POLITYKI SENIORALNEJ

Polityka różnorodności jest nadal projektem. Wymienia się ją jako miejską politykę „w przygotowaniu”. Jej pełna nazwa brzmi: „Różni ludzie, jedno miasto. Polityka różnorodności społecznej m.st. Warszawy”.

Wydaje się, że z dwóch powodów warto analizować politykę różnorodności w kontekście polityki senioralnej: jako wzór budowania struktury dokumentu polityki oraz jako aksjologiczny zestaw wartości i zasad, które dotyczą w szczególności seniorów, jako jednej z grup różnorodnej Warszawy.

Aktualnie dostępna jest już ósma wersja projektu, co wskazuje na długi czas pracy nad tego typu dokumentami. Prace nad Polityką różnorodności zaczęły się we wrześniu 2020 r. Od tego czasu do jej przyjęcia minie prawie półtora roku (również we wrześniu 2020 r. została zainicjowana dotąd nieprzyjęta Polityka młodzięzowa). Możemy zatem przewidywać, że prace nad polityką senioralną także będą trwały około roku.

W projekcie znajdujemy wyjaśnienie: „Sama polityka jest dokumentem bezterminowym – wyznaczającym kierunki w zarządzaniu różnorodnością społeczną w Warszawie w długofalowej perspektywie, jednak bierze pod uwagę horyzont czasowy Strategii #Warszawa2030.”. Prawdopodobnie będziemy mogli przyjąć podobny zapis w odniesieniu do „bezterminowej” polityki senioralnej, zakładając, że będzie obowiązywała do 2030 r., podobnie, jak uchwalona niedawno warszawska Strategia rozwiązywania problemów społecznych 2030.

W polityce różnorodności diagnoza przedstawiona jest w dwóch perspektywach:

globalnej i lokalnej. Ten schemat uwzględniający dwie perspektywy i występujący także w innych miejskich politykach możemy wykorzystać także w polityce senioralnej.

W części wstępnej i w założeniach Polityki różnorodności poświęca się dużo miejsca wyjaśnieniu rozumienia tej polityki. Przyjęta w 2018 roku Strategia, do której odwołuje się Polityka różnorodności, stawia w centrum potencjał różnorodności osób mieszkających w stolicy oraz ją odwiedzających jako najważniejszy czynnik rozwoju miasta. W takim rozumieniu różnorodności możemy odczytać, że również seniorzy wpływają pozytywnie na rozwój miasta i powinni korzystać z równych praw do miasta. Ze wstępnego rozeznania wynika, że również w Polityce senioralnej warto będzie określić w pierwszej części założeń nasze rozumienie tej polityki.

W wizji Warszawy jako miasta zaznacza się takie ogólne wartości, jak wolność i bezpieczeństwo każdej osoby. W kontekście różnorodności wymienia się cztery główne wartości: otwartość na drugiego człowieka, zrozumienie dla perspektyw innych niż własna, włączanie, solidarność. W Polityce senioralnej również będziemy dążyć do uwzględnienia takich wartości, jak otwartość, włączanie i solidarność (także solidarność międzypokoleniowa).

W projekcie podaje się siedem zasad Polityki różnorodności:

- Miasto zna i rozumie potrzeby osób, które w nim mieszkają.
- Miasto dba o dostępność swoich zasobów i usług dla wszystkich mieszkających w nim osób – pod względem infrastrukturalnym, językowym i ekonomicznym. Uwzględnia przy tym różnorodne potrzeby i trudności, które mogą napotykać osoby chcące z nich skorzystać.
- Miasto reaguje wszędzie tam, gdzie łamane jest prawo, gdzie ktoś czuje się zagrożony, gdzie dochodzi do lub istnieje zagrożenie dyskryminacją oraz gdzie ma miejsce zaprzeczanie wiedzy wchodzącej w zakres konsensusu naukowego.
- Miasto zapewnia możliwość rozwoju i dba o równe szanse dla wszystkich osób, niezależnie od ich cech indywidualnych lub przynależności do określonych grup społecznych.
- Miasto dąży do bycia wzorem w stosowaniu standardów równego traktowania – zarówno wewnątrz własnych struktur, jak i wobec wszystkich osób, które korzystają z jego usług i zasobów.
- Miasto wspiera dialog, otwartość na różnorodność i poznawania się osób w nim mieszkających.

- Miasto umożliwia wszystkim osobom mieszkającym w Warszawie wpływ na jej rozwój.

W polityce senioralnej będziemy również dążyć do uwzględnienia takich zasad, jak: rozpoznanie potrzeb seniorów, dostępność, bezpieczeństwo, równość szans oraz wpływ seniorów na rozwój miasta.

Zaplanowane w dokumencie wdrażanie Polityki różnorodności może być przykładem dla Polityki senioralnej. W pracach nad Polityką senioralną również będziemy dążyć do uwzględnienia takich zasad, jak: interdyscyplinarność (gdyż polityka ta dotyczy wielu dziedzin), horyzontalność (zasady polityki dotyczą całego miasta), wielosektorowość (udział sektora publicznego, pozarządowego i prywatnego) oraz perspektywę dzielnicową (w rozpoznaniu problemów i realizacji polityki powinny brać udział dzielnice).

W części „Rekomendacje” został przedstawiony zestaw rekomendacji, rozumianych jako „operacjonalizacje sformułowanych zasad”. Zostały one odniesione do dziesięciu celów operacyjnych Strategii Rozwoju Warszawy 2030, chociaż docelowo mają się odnosić do programów wykonawczych strategii. Nie jest jednak jasne, jak prawie trzydzieści rekomendacji może zostać wykorzystanych w trzech już przyjętych miejskich operacyjnych programach i w jedenastu nadal tworzonych. Zakładamy, że w Polityce senioralnej będzie trzeba przyjąć podobną konstrukcję z odniesieniem rekomendacji do tych celów.

Polityka różnorodności jest koordynowana przez Centrum Komunikacji Społecznej Urzędu Miasta st. Warszawy. Jako jej realizatorów wymienia się dużą grupę prawie dwudziestu Biur. Możemy zakładać, że interdyscyplinarna, wielosektorowa i horyzontalna Polityka senioralna też powinna być realizowana przez wiele Biur.

6. STANOWISKO WARSZAWSKIEJ RADY SENIORÓW W SPRAWIE PILNEGO OPRACOWANIA STRATEGII SENIORALNEJ

Zwracając uwagę na bardzo trudną sytuację starszych warszawiaków w kryzysie pandemii, WRS jako reprezentacja warszawskich seniorów zabiega o to, żeby: propozycje, czyli oferty i rozwiązania Biur (dziedzin) skierowane do seniorów były strategicznym elementem rozwoju Warszawy (np. z uwzględnieniem roli srebrnej gospodarki w rozwoju gospodarczym) oraz wynikały z przyjętej Polityki senioralnej Miasta. WRS postuluje, aby te oferty i rozwiązania były

proporcjonalne pod względem upowszechnienia propozycji do kilkuset tysięcy wielkości populacji seniorów oraz porównywalne pod względem nakładów finansowych do innych, podobnie licznych grup (np. młodzieży). Rada wnioskuję, aby działania adresowane do seniorów miały charakter systemowy (nie chodzi o pojedyncze projekty) i były skoordynowane przez wskazany przez Prezydenta podmiot (np. koordynatorem mógłby być Pełnomocnik Prezydenta ds. polityki senioralnej). Zdaniem WRS powinny one wejść do programów tworzonych obecnie przez Miasto uwzględniały aspekt międzypokoleniowy, w szczególności włączały młodzież w projekty i rozwiązania, gdzie jest to uzasadnione, a także uwzględniały przygotowanie do starości i profilaktykę problemów starości, obejmując grupy wchodzące w wiek senioralny. Warszawska Rada Seniorów zabiega, aby miejskie oferty i rozwiązania skierowane do seniorów wykorzystywały przykłady dobrej praktyki z innych miast w kraju i zagranicą oraz aby były tworzone w kontaktach z sieciami miast przyjaznych seniorom. W ocenie Warszawskiej Rady Seniorów miejskie działania skierowane do seniorów powinny brać pod uwagę autentyczną partycypację seniorów w przygotowaniu projektów i rozwiązań.

7. POLITYKA SENIORALNA WARSZAWY. WSTĘPNE PROPOZYCJE I REKOMENDACJE WARSZAWSKIEJ RADY SENIORÓW

I. DEFINICJA

Polityka senioralna Warszawy to ogół działań miasta prowadzących do poprawy dobrostanu starszym warszawiaków, w tym wydłużenia ich aktywności zawodowej i społecznej oraz zapewnienia zdrowego, bezpiecznego i samodzielnego życia.

II. GŁÓWNE CELE

Za główne cele Polityki senioralnej miasta Warszawska Rada Seniorów uznaje:

1. Stworzenie warunków dla jak najdłuższego utrzymywania dobrego stanu zdrowia starszych mieszkańców stolicy i ich samodzielności;
2. Zapewnienie w szerokim rozumieniu bezpieczeństwa starszych mieszkańców;
3. Zwiększenie i przedłużenie aktywności zawodowej starszych mieszkańców;
4. Stworzenie jak najlepszych warunków do uczenia się przez całe życie i przygotowanie z udziałem seniorów dobrej oferty edukacyjnej dla starszych mieszkańców;

5. Zwiększenie uczestnictwa seniorów w kulturze zarówno jako odbiorców jak i twórców oraz przygotowanie z ich udziałem dobrej oferty kulturalnej dla starszych osób;
6. Zwiększenie wpływu starszych obywateli na sprawy miasta oraz na decyzje dotyczące jego mieszkańców;
7. Uwzględnianie srebrnej gospodarki w zarządzaniu rozwojem miasta.

III. WARTOŚCI

WRS oczekuje, że polityka senioralna Warszawy będzie uwzględniała takie wartości, jak:

1. Podmiotowość – działania wspólne z seniorami a nie dla seniorów, rezygnacja z przedmiotowego podejścia, uwzględnianie ich autonomii, wolności wyboru;
2. Partycypacja – autentyczna partycypacja polegająca na możliwości wpływu na decyzje dotyczące miasta i mieszkańców;
3. Pomocniczość – władze miasta mają rolę pomocniczą, gdy samorządność seniorów jest w stanie sama podjąć działania i rozwiązać dany problem;
4. Solidarność – podejmowanie działań ze względu na wspólne dobro, w tym również solidarność międzypokoleniowa;
5. Włączanie społeczne – wartość polegająca na zapobieganiu i przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu, w tym poprzez tworzenie więzi społecznych;
6. Bezpieczeństwo – w szerokim rozumieniu, nie wymiarze fizycznym, ale też społecznym, ekonomicznym, prawnym, ekologicznym.

IV. INSTRUMENTY POLITYKI SENIORALNEJ

Instrumentami polityki senioralnej miasta są systemowe rozwiązania: społeczne, organizacyjne, prawne i finansowe wprowadzane przez jego samorząd w celu skutecznej realizacji polityki senioralnej. Można wyróżnić instrumenty miękkie (np. informowanie, edukowanie, perswadowanie, wpływanie na postawy) oraz instrumenty twarde (regulacje prawne, decyzje finansowe, budżet, zastosowanie mechanizmów rynkowych). Czasami wyróżnia się jeszcze instrumenty ułatwiające (katalizujące).

V. TYPY INSTRUMENTÓW POLITYKI SENIORALNEJ

Instrumenty polityki senioralnej dzieli się na grupy:

1. Informacyjne (np. informowanie, upowszechnienie, promocja);
2. Społeczne (np.: badanie sytuacji seniorów, miejskie konkursy senioralne, stworzenie portalu senioralnego, czy czasopisma senioralnego);
3. Prawne (np.: uchwalenie statutu miejskiej rady seniorów, uwzględnienie seniorów w miejskich strategiach rozwiązywania problemów społecznych, uchwalanie programów senioralnych);
4. Finansowe (np.: uchwalony budżet polityki senioralnej, finansowanie karty seniora przewidującej ulgi);
5. Kadrowe (np.: powołanie Pełnomocnika/Rzecznika ds. seniorów, zatrudnianie przez miasto ekspertów ds. polityki senioralnej);
6. Organizacyjno-zarządcze (np. powołanie miejskiego Wydziału polityki senioralnej, wprowadzanie innowacyjnego zarządzania tą polityką, udział w sieciach współpracy miast przyjaznych seniorom);
7. Inwestycyjne (np. stworzenie wielofunkcyjnego miejskiego ośrodka dla seniorów, czy wyspecjalizowanej nowoczesnej placówki dla pewnej grupy seniorów).

VI. CECHY DOBREJ OCZEKIWANEJ PRZEZ WRS POLITYKI SENIORALNEJ WARSZAWY

W ocenie Warszawskiej Rady Seniorów dobrą Politykę senioralną m.st. Warszawy powinny cechować:

- **Ciągłość** – kontynuowanie działań, które dawały dobre efekty, wykorzystanie dobrych doświadczeń;
- **Oparcie się na diagnozie** potrzeb i sytuacji osób starszych oraz kierowanych do nich usług;
- **Wykorzystanie potencjału seniorów** – skupienie się na zasobach osób starszych, szansach wynikających ze zmian, a nie deficytach i „obciążeniu demograficznym”
- **Podejście społeczno-eksperskie** – z autentyczną partycypacją seniorów w tworzeniu polityki na wszystkich etapach, a potem jej realizowaniu i uwzględnieniem ich podmiotowości;
- **Kompleksowość** – interdyscyplinarne podejście integrujące obszary: aktywności społecznej i obywatelskiej, edukacji, kultury, komunikacji społecznej, zdrowia i rekreacji oraz pomocy społecznej;
- **Wykorzystanie nowoczesnych instrumentów** wypracowanych w polskich

miastach i w miastach Unii Europejskiej, w tym proporcjonalnych nakładów finansowych oraz narzędzi kadrowych, organizacyjnych i inwestycyjnych.

8. SYSTEMOWE ROZWIĄZANIA (INSTRUMENTY) POLITYKI SENIORALNEJ LUBLINA I WARSZAWY

Spotkanie Warszawskiej Rady Seniorów i Rady Seniorów Lublina oraz przedstawicieli urzędów obu miast w Kazimierzu Dolnym dotyczyło polityki senioralnej. Na podstawie materiałów opracowanych na potrzeby tego spotkania dokonano zestawienia systemowych rozwiązań (instrumentów) wykorzystywanych w polityce senioralnej Lublina oraz Warszawy.

Dla porównania wskazano, że Lublin jest stolicą województwa lubelskiego, ma powierzchnię 147,45 km², jest zamieszkały przez 339.784 osób, w tym 92.929 osób w wieku 60+ (odsetek seniorów: 27%). Warszawa jest stolicą województwa mazowieckiego, ma powierzchnię 517,24 km², jest zamieszkała przez 1.790.658 osób, w tym 489.469 osób w wieku 60+ (odsetek seniorów: 27%).

W czwartym kwartale 2021 roku Lublin już wdraża nowe dokumenty polityki senioralnej, a Warszawa dopiero je tworzy. Rada Miasta Lublin uchwaliła w grudniu 2020 roku nową Strategię rozwiązywania problemów społecznych (SRPS) na lata 2021-2030. Uchwaliła także oparty na SRPS nowy Program Wsparcia i Aktywizacji Społecznej Seniorów na terenie Miasta Lublin w latach 2021-2025. Poprzednia SRPS m.st. Warszawy i jej program operacyjny określające Politykę senioralną zdezaktualizowały się z końcem 2020 roku. Na etapie konsultacji społecznych są prace nad nową Strategią rozwiązywania problemów społecznych. W odpowiedzi na prośbę Warszawskiej Rady Seniorów uzyskano zgodę władz miasta na przystąpienie w trzecim kwartale 2021 roku do tworzenia Polityki senioralnej Warszawy.

Nowa SRPS Miasta Lublin wśród ośmiu „kierunków rozwiązywania problemów społecznych” wskazuje „Kierunek seniorzy”. W ramach tego kierunku przedstawia diagnozę sytuacji osób starszych i następujące cele:

- Cel główny: poprawa jakości życia i bezpieczeństwa osób starszych - mieszkańców Miasta Lublin;
- Cel operacyjny 1: wspieranie aktywności społecznej seniorów;
- Cel operacyjny 2: doskonalenie systemu wsparcia seniorów funkcjonujących samodzielnie w środowisku;
- Cel operacyjny 3: organizowanie opieki dla osób wymagających całodobowego

wsparcia.

W Strategii rozwiązywania problemów społecznych Warszawy na lata 2009-2020 uwzględniono m.in. aktywizację oraz integrację społeczną starszych mieszkańców Warszawy, w tym budowanie międzypokoleniowej i wewnątrzpokoleniowej solidarności oraz udostępnienie seniorom zasobów Warszawy w zakresie edukacji, kultury, sportu, rekreacji oraz zapobieganie deprywacji potrzeb i dostosowanie warunków życia do zmieniających się potrzeb i możliwości seniorów, w szczególności zapewnienie:

- a. szerokiej oferty usług społecznych: opiekuńczych, pielęgnacyjnych, specjalistycznych, medycznych, rehabilitacyjnych, gospodarczych itd.;
- b. wsparcia w sytuacjach kryzysowych, zwłaszcza ochrony przed nadużyciami i przemocą oraz pomocy materialnej dla seniorów żyjących w ubóstwie;
- c. możliwości samodzielnego i bezpiecznego funkcjonowania w przestrzeni prywatnej (mieszkania) oraz w przestrzeni publicznej (komunikacja miejska, uniwersalne projektowanie rozwiązań architektonicznych itd.);
- d. także poprawę społecznego obrazu starości oraz przygotowanie średniego pokolenia do starości aktywnej, zdrowej, bogatej w społeczne kontakty.

Celem głównym Programu Wsparcia i Aktywizacji Społecznej Seniorów Lublina 2021-2025 jest poprawa jakości życia seniorów w obszarach zdrowia, codziennego funkcjonowania, kontaktów społecznych (integracja międzypokoleniowa) oraz zapewnienie im różnych form wsparcia zgodnie ze zdiagnozowanymi potrzebami poprzez zaangażowanie w Program szerokiego otoczenia społecznego. Cele szczegółowe Programu obejmują dostosowanie oferty usług społecznych do potrzeb i oczekiwań seniorów, zapewnienie opieki nad osobami niesamodzielnymi oraz wsparcie opiekunów nieinstytucjonalnych osób niesamodzielnymi, zapewnienie seniorom bezpieczeństwa oraz przeciwdziałanie nadużyciom wobec nich, działania na rzecz zmiany postaw seniorów w zakresie stylu życia, aktywności fizycznej i intelektualnej, odżywiania i higieny, dbałości o zdrowie, rozwój oferty edukacyjnej i kulturalnej dla osób starszych zgodnie z ich potrzebami i zainteresowania, a także szeroka edukacja społeczna uwrażliwiająca na problemy starzenia się.

Głównym celem Programu Warszawa przyjazna seniorom 2013-2020 była aktywizacja i integracja seniorów. Celami wspierającymi programu były zwiększenie aktywności społecznej, zwiększenie aktywności zawodowej oraz utrzymanie

samodzielności seniorów.

W Lublinie działa Pełnomocnik Prezydenta Miasta Lublin ds. Seniorów. Do zadań Pełnomocnika należy w szczególności: inicjowanie przedsięwzięć zmierzających do poprawy warunków życia seniorów poprzez integrację i aktywizację społeczną, monitorowanie, diagnozowanie problemów społecznych i potrzeb seniorów, podejmowanie działań zmierzających do wykorzystania potencjału ludzi starszych na rzecz inicjatyw środowiskowych, w tym w zakresie edukacji, kultury, rekreacji, współpraca ze Społeczną Radą Seniorów Miasta Lublin przy Prezydencie Miasta Lublin, współpraca z organizacjami i instytucjami zajmującymi się problemami osób starszych, przedstawianie Prezydentowi Miasta Lublin miesięcznych wniosków, miesięcznych sprawozdań i opinii z prowadzonej działalności.

W Warszawie nie ma pełnomocnika do spraw seniorów.

W Lublinie brak jest wielofunkcyjnego ośrodka koordynującego i programującego działania na rzecz seniorów.

W Warszawie funkcję takiego ośrodka wypełnia Centrum Aktywności Międzypokoleniowej „Nowolipie”, które wspiera aktywność społeczną, kulturalną i zawodową seniorów, grupy międzypokoleniowe, integrujące wspólnotę sąsiedzką, dzielnicową i miejską, organizacje działające na rzecz seniorów oraz współpracę różnych środowisk miejskich działających na rzecz seniorów. Organizuje zajęcia poprawiające kondycję fizyczną oraz psychiczną, promuje wiedzę, doświadczenia i zainteresowania seniorów, podejmuje działania służące budowaniu więzi międzypokoleniowej.

Żadne z porównywanych miast nie posiada szerokich badań sytuacji i potrzeb populacji starszych mieszkańców przeprowadzonych przez miasto, dostępne są tylko analizy pomocy społecznej.

W Lublinie brak jest osobnego portalu adresowanego do starszych mieszkańców.

W Warszawie działa wydzielona i aktualizowana strona internetowa „Warszawa senioralna” uwzględniająca wiele dziedzin, informująca o ofertach, zamieszczająca informacje związane z kryzysem pandemii i sytuacją kryzysu pandemii. Jest aktualizowana przez miejski Zespół realizacji polityki senioralnej (obecnie strona jest w przebudowie).

Brak jest informacji na temat czasopisma adresowanego do seniorów wspieranego przez miasto Lublin i promującego miejską politykę senioralną.

W Warszawie wydawany jest miesięcznik „Pokolenia”. Magazyn wydawany jest

od października 2018 roku w wersji papierowej, w nakładzie 20 tys. miesięcznie oraz w wersji cyfrowej. Jest to bezpłatny, kolorowy miesięcznik, który kierowany jest do starszych mieszkańców Warszawy. Porusza istotne dla seniorów tematy z różnych dziedzin. Jest współtworzony przez seniorów. Współpracuje systematycznie z Warszawską Radą Seniorów. Jest dostępny na terenie wszystkich dzielnic m.st. Warszawa.

W Lublinie działa Rada Seniorów Miasta Lublin. Jej działania obejmują m.in.:

- opiniowanie i konsultowanie spraw i aktów prawnych dotyczących sytuacji seniorów;
  - przedstawianie propozycji priorytetowych zadań i prac legislacyjnych w perspektywie krótko i długookresowej na rzecz seniorów;
  - inicjowanie działań na rzecz seniorów;
  - promowanie współpracy władz samorządowych Miasta Lublin ze środowiskiem działającym na rzecz osób starszych;
  - wspieranie różnych form aktywności seniorów;
  - dążenie do umacniania międzypokoleniowych więzi społecznych;
  - monitorowanie potrzeb seniorów zamieszkałych na terenie miasta Lublin;
  - podejmowanie działań w zakresie przełamywania stereotypów na temat seniorów i starości oraz budowanie ich autorytetu;
  - podejmowanie działań dążących do budowy pozytywnego wizerunku seniorów;
  - upowszechniania wiedzy o potrzebach i prawach osób starszych.
- W Warszawie działa Warszawska Rada Seniorów. Jej główne zadania określone w Statucie obejmują m.in.:
- opracowywanie we współpracy z Komisjami Dialogu Społecznego kierunków, standardów, rozwiązań i działań na rzecz seniorów;
  - wspieranie procesów konsultacyjnych wzmacniających zaangażowanie obywatelskie seniorów;
  - rozpowszechnianie aktualnych informacji o ważnych sprawach dla seniorów wśród środowisk seniorskich;
  - inicjowanie działań na rzecz seniorów i dialogu międzypokoleniowego;
  - inspirowanie działań na rzecz rozpoznawania i diagnozowania potrzeb seniorów;

- opiniowanie projektów aktów wydawanych przez organy m.st. Warszawy dotyczących spraw ważnych dla seniorów;
- współpracę z dzielnicowymi radami seniorów, instytucjami i innymi podmiotami;
- podejmowanie działań mających na celu powoływanie rzeczników mieszkańców domów pomocy społecznej.

W Lublinie wprowadzono Lubelską Kartę Seniora. Karta może zostać przyznana osobie fizycznej posiadającej pełną zdolność do czynności prawnych, która ukończyła 60 rok życia i mieszka na terenie Miasta Lublin. Karta zapewnia system stałych, okazjonalnych lub świątecznych zniżek oferowanych przez podmioty gospodarcze oraz jednostki organizacyjne Miasta, biorące udział w tym Programie. Umożliwia osobom starszym korzystanie z szerokiego wachlarza usług z zakresu kultury, sportu, rekreacji, nauki i zdrowia na preferencyjnych warunkach. Program ułatwia seniorom rozwój swoich pasji i zainteresowań oraz uatrakcyjni sposób spędzania czasu wolnego. Każdy senior, chcący uzyskać Lubelską Kartę Seniora, powinien pobrać i czytelnie wypełnić Wniosek o wydanie karty. Można go uzyskać w punktach Biura Obsługi Mieszkańców, w Biurze ds. Osób Niepełnosprawnych oraz na stronie Urzędu Miasta Lublin w zakładce Miasto dla Seniorów. Senior zobowiązany jest do osobistego złożenia Wniosku przy jednoczesnym okazaniu dowodu tożsamości.

Warszawa nie ma karty seniora, zastosowanie ma Karta Warszawiaka.

W Lublinie prowadzony jest konkurs promujący działania na rzecz seniorów „Miejsce Przyjazne Seniorom”. VIII edycja konkursu obejmowała wyróżnianie miejsc przyjaznych seniorom oraz promowanie działań instytucji i organizacji, które stosują odpowiednie rozwiązania architektoniczne, oferują różnorodne produkty, usługi i zniżki, podnosząc w ten sposób jakość życia najstarszych mieszkańców Lublina.

W Warszawie prowadzony jest konkurs „Miejsce Przyjazne Seniorom”, promujący instytucje zainteresowane potrzebami osób starszych. Organizatorami są: Warszawska Rada Seniorów, dzielnicowe rady seniorów oraz Miasto Stołeczne Warszawa. Ze strony Miasta konkurs realizuje Biuro Pomocy i Projektów Społecznych, Zespół Realizacji Polityki Senioralnej.

W działalności Miasta Lublin nie odnaleziono informacji o innowacjach w obszarze polityki senioralnej.

W Warszawie za innowacyjne rozwiązanie stworzone przy udziale Centrum Aktywności Międzypokoleniowej „Nowolipie” oraz Urzędem Pracy m.st. Warszawy

uznaje się Senioralną Giełdę Pracy. Jej celem jest wsparcie osób starszych w aktywności zawodowej poprzez pośrednictwo pracy i poradnictwo zawodowe. Senioralne Biuro Karier łączy osoby na emeryturze z zainteresowanymi pracodawcami. Są tu informacje o rynku pracy oraz szeroki dostęp do ofert pracy adresowanych do osób w wieku emerytalnym.

Prezydenci obu miast podpisali deklarację o współpracy 21 samorządów w obszarze polityki senioralnej (sygnowali ją także m.in. przedstawiciele: Poznania, Krakowa, Gdańska, Gdyni, Szczecina, Bydgoszczy i Łodzi). Celem jest wspólne wypracowanie wielokierunkowej, kompleksowej i długoterminowej strategii działań, wymiana dobrych praktyk. To odpowiedź na procesy starzenia się społeczeństw polskich miast.

9. POTKANIE WARSZAWSKIEJ RADY SENIORÓW Z PREZYDENTEM M. ST. WARSZAWY RAFAŁEM TRZASKOWSKIM. PYTANIA O POLITYKĘ SENIORALNĄ I USTALENIA

W dniu 14 października 2021 r. w Klubokawiarni CAM „Nowolipie” odbyło się spotkanie Prezydenta m. st. Warszawy z Warszawską Radą Seniorów. Z ramienia Urzędu w spotkaniu wzięli udział Prezydent m. st. Warszawy Rafał Trzaskowski, Wiceprezydent m. st. Warszawy Aldona Machnowska-Góra, Wicedyrektor Biura Pomocy i Projektów Społecznych (BPiPS) Marlena Muszyńska, Kierownik Zespołu Realizacji Polityki Senioralnej BPiPS Małgorzata Borys-Dziedzic i inni pracownicy BPiPS. W imieniu Warszawskiej Rady Seniorów w spotkaniu wzięli udział Przewodnicząca Warszawskiej Rady Seniorów (WRS) - Małgorzata Żuber-Zielicz oraz członkowie i eksperci WRS. W spotkaniu wzięli udział także Dyrektor Centrum Aktywności Międzypokoleniowej „Nowolipie” Jolanta Dolińska-Dobek i inni pracownicy CAM oraz przedstawiciel Fundacji „Rezonanse Kultury” - Bartosz Grzeszczak

Prezydent podziękował Warszawskiej Radzie Seniorów za współpracę i zapewnił, że tworzona obecnie polityka senioralna będzie dla niego priorytetem. Prezydent zwrócił uwagę na uwarunkowania polityczne i negatywne skutki budżetowe polityki rządu, która jest nieprzyjazna dla samorządów dużych miast i próbuje ograniczyć ich aktywność do podstawowych spraw, jak transport czy infrastruktura.

Przewodnicząca WRS Małgorzata Żuber-Zielicz podziękowała za działania miasta na rzecz seniorów, a także za współpracę z WRS, w tym udział pani

Wiceprezydent w zorganizowanych przez WRS warsztatach szkoleniowych w Kazimierzu Dolnym. Przewodnicząca zapewniła, że WRS opracuje materiały z tego szkolenia i przekaze je miastu. Przewodnicząca wyraziła satysfakcję, że na prośbę WRS władze miasta zgodziły się przygotować Politykę senioralną.

Podczas spotkania padło wiele pytań do władz miasta i udzielono na nie następujących odpowiedzi:

Jan Sobota (WRS) i **Janusz Zieliński** (przedstawiciel Branżowej Komisji Dialogu Społecznego ds. osób Starszych i Kombatantów) zapytali, czy jest możliwość powołania w Warszawie, np. wzorem Lublina, rzecznika spraw seniorów. Prezydent poinformował, że w Warszawie jest powołanych około 30 pełnomocników do różnych spraw. Oponenci zarzucają nawet władzom miasta, że pełnomocników jest zbyt wielu. Prezydent stwierdził, że z doświadczeń wynika, iż przyjęcie takiego rozwiązania nie poprawia radykalnie jakości życia. Prezydent zgodził się, że jeśli środowisko seniorskie będzie optowało za takim rozwiązaniem, to można rozmawiać o pełnomocniku.

Jan Sobota zapytał, jak podnieść poziom teleopieki w Warszawie. Prezydent zapewnił, że Warszawa chce rozwijać teleopiekę, ale przejęcie z poziomu projektów pilotażowych na poziom konkretnych rozwiązań to inwestycja kosztująca miliony. Prezydent wyjaśnił, że przy obecnej, antysamorządowej polityce rządu, której skutkiem są trudności finansowe miast sfinansowanie takiej inwestycji będzie trudne. Wicedyrektor BPiPS Marlena Muszyńska uzupełniła informacje, że zakończył się projekt unijny związany z teleopieką, który wykazał, że forma jest bardzo potrzebna oraz że w 2022 roku będzie realizowany pilotażowy projekt teleopieki.

Maria Pokój (WRS) zapytała, jak poprawić dostępność i jakość usług medycznych w Warszawie. Prezydent przypomniał o działaniach Miasta ukierunkowanych na podnoszenie jakości usług medycznych warszawskich szpitali oraz wspomniął o Stołecznym Centrum Opiekuńczo-Lecznicznym, udzielającym profesjonalnej opieki długoterminowej. Jednocześnie Prezydent zwrócił uwagę na trudności negocjowania kontraktów z NFZ.

Lidia Kania (WRS) zapytała, czy możliwa jest interwencja w sprawie braku kontraktu dla funkcjonującego wcześniej i dobrze wyposażonego ośrodka onkologicznego na Woli. Prezydent poinformował, że jest to placówka samorządu wojewódzkiego i zwrócił uwagę na nieracjonalne, niekorzystne dla samorządów decyzje o odmowie kontraktów. Prezydent wyraził obawę, że jego interwencja mogłaby jeszcze zaszkodzić tej sprawie.

Janusz Zieliński zapytał, czy Warszawa może przyłączyć się do sieci miast przyjaznych starzeniu. Prezydent odpowiedział, że Warszawa jest aktywna w wielu sieciach miast i zwrócił uwagę na wymiar symboliczny takiego udziału.

Janusz Zieliński zapytał, jakie są możliwości rozwijania dla seniorów form środowiskowych i wielopokoleniowych takich, jak dobrze spełniające swoje funkcje centra aktywności lokalnej. Wiceprezydent Aldona Machnowska-Góra potwierdziła, że Miasto zainteresowane jest rozwijaniem takich form. Wiceprezydent poinformowała, że obecnie powstają trzy nowe miejsca międzypokoleniowe i zwróciła uwagę, że funkcje takich międzypokoleniowych ośrodków mogą pełnić również Domy Kultury czy Biblioteki. Wiceprezydent zasugerowała, aby seniorzy wspierali takie rozwiązania.

Janusz Zieliński i Janusz Kostynowicz (WRS) zapytali, jakie są możliwości przygotowania takiej Polityki senioralnej w Warszawie, która będzie wykraczała poza pomoc społeczną, uwzględniając edukację, nowe technologie, kulturę i aktywizację zawodową. Prezydent stwierdził, że Polityka senioralna powinna mieć charakter horyzontalny, obejmując wiele dziedzin. Prezydent zaznaczył, że wspieranie aktywności zawodowej seniorów jest jednym z fundamentów takiej polityki. Prezydent wskazał, że znowu zaczęło działać (zawieszono w czasie pandemii) Senioralne Biuro Karier w CAM. Prezydent zwrócił uwagę na duże zróżnicowanie środowiska starszych warszawiaków i konieczność uwzględniania różnych ich potrzeb, także intelektualnych i kulturalnych. Prezydent podkreślił, że bardzo ważny jest kontakt z seniorami przy rozwiązywaniu problemów starszych warszawiaków i wspólne szukanie tańszych, ale dobrych rozwiązań. Wiceprezydent Aldona Machnowska-Góra uzupełniła, że miasto będzie starało się, aby tekst takiej polityki będzie zrozumiały dla seniorów i uwzględnił ich postulaty i jednocześnie, że musi spełnić standardy miejskich dokumentów tego typu.

Ireneusz Wrześniewski (WRS) zapytał, jak zapewnić stałość miejskich kadr współpracujących z seniorami. Wicedyrektor Biura Pomocy i Projektów Społecznych Marlena Muszyńska przedstawiła pięcioosobowy Zespół ds. polityki senioralnej i zapewniła, że będzie on współpracował z WRS.

Małgorzata Żuber-Zielicz (Przewodnicząca WRS) zapytała, jakie są możliwości większego wsparcia Dzielnicowych Rad Seniorów. Wiceprezydent Aldona Machnowska-Góra poinformowała, że na sesji Rady Warszawy została przyjęta Strategia rozwiązywania problemów społecznych 2030. Wiceprezydent wskazała, że dzielnice będą teraz pracowały nad priorytetami tej strategii, a Miasto będzie

wspierać Dzielnicowe Rady Seniorów.

Po spotkaniu Prezydenta m.st. Warszawy z Warszawską Radą Seniorów przyjęto szereg postulatów i sugestii. Zaplanowano zorganizowanie spotkania Prezydium WRS z kadrą ponownie uruchomionego Senioralnego Biura Karier przy CAM i przeanalizowanie, czy SBK może pomóc w tworzeniu Polityki senioralnej i w przygotowaniu oraz organizacji Seminarium WRS (obszar zatrudnienia i sytuacji materialnej seniorów w Warszawie). Zasugerowano rozważenie możliwości rozwiązania pomostowego polegającego na powołaniu w ramach WRS zespołu roboczego ds. interwencji (funkcja pełnomocnika ds. seniorów). Zaproponowano rozważenie możliwości włączenia się Dzielnicowych Rad Seniorów w pracę Dzielnic nad priorytetami Strategii rozwiązywania problemów społecznych. Zaplanowano zebranie przez WRS informacji o efektach zakończonego projektu teleopieki i planach w tym zakresie na 2022 rok. Zaproponowano spotkanie Prezydium WRS z całym Zespołem polityki senioralnej i osobami z BPiPS, które będą pracowały nad polityką senioralną. Podjęto propozycję Pani Wiceprezydent i pozostawiono do dalszej dyskusji, jak można animować z udziałem seniorów wielopokoleniowe działania w miejskich Domach Kultury i Bibliotekach (w tym zaplanowano zebranie informacji z dzielnic). Postanowiono rozważyć, jak najlepiej zaznajomić członków WRS i Dzielnicowe Rady Seniorów z przyjętym przez Radę Warszawy nowym dokumentem Strategia rozwiązywania problemów społecznych 2030. Postanowiono zebranie przez Prezydium WRS dokładniejszych informacji o tworzonych trzech centrach międzypokoleniowych. Zaplanowano zebranie przez Prezydium WRS dokładniejszych informacji, w jakich sieciach miast działa Warszawa, i jaki to ma związek ze sprawami seniorów. Zaplanowano zainicjowanie przez Prezydium WRS powołania roboczego zespołu ds. polityki senioralnej i seminarium oraz zaproszenie do niego pracowników BPiPS.

10. POLITYKA SENIORALNA W ŚWIETLE STANDARDÓW MIEJSKICH DOKUMENTÓW PROGRAMUJĄCYCH ROZWÓJ

Tekst stanowi roboczy materiał wewnętrzny Prezydium WRS opracowany na podstawie „Standardów dokumentów programujących rozwój m.st. Warszawy”. Został przygotowany jako pomoc dydaktyczna dla członków Warszawskiej Rady Seniorów uczestniczących w wyjazdowych warsztatach szkoleniowych WRS w dniach 4-6 października 2021 roku w Kazimierzu Dolnym, w zakresie polityki senioralnej. Skupia się na wyjaśnieniu, jak miasto określa „politykę” i jej standardy.

Podstawę prawną dla niniejszego tekstu stanowią „Standardy dokumentów programujących rozwój m.st. Warszawy”, Załącznik do zarządzenia nr 1868/2017 Prezydenta Miasta Stołecznego Warszawy z dnia 5 grudnia 2017 r.

Analizowane Standardy obejmują Słownik pojęć definiujący m.in. takie pojęcia, jak diagnoza, ewaluacja, polityka rozwoju, program obligatoryjny, projekt, strategia rozwoju, wskaźnik. Standardy przedstawiają także Opis hierarchii dokumentów i zarządzania nimi, dotyczący uporządkowania miejskich dokumentów programujących rozwój Warszawy, wyjaśnienia relacji między nimi i określenia ich hierarchii. W hierarchii wskazano, że Strategia rozwoju jest najważniejszym, kompleksowym dokumentem, z długim horyzontem czasowym (10-30 lat), a realizacją na poziomie strategicznym zarządzają wiceprezydenci. Wskazano, że

Polityki z różnych dziedzin (polityki dziedzinowe) stanowią tak zwane dokumenty kierunkowe i Standardy nie określają dla nich horyzontów czasowych. Wskazano, że Programy realizują cele strategii, mają więc charakter operacyjny, wykonawczy i zarządzają nimi na poziomie operacyjnym dyrektorzy Biur. Ich horyzonty czasowe to 3-7 lat. Wskazano, że Plany roczne tworzą dyrektorzy Biur. Najniższą jednostką w hierarchii dokumentów jest Projekt. W załącznikach Standardów podane są obowiązujące Biura wzory: Kart inicjujących politykę lub program oraz Kart przyjętej polityki lub programu, a także Kart dotyczących wskaźników

W Standardach zaliczono Politykę do dokumentów programujący rozwój miasta, określających cele lub działania w zakresie podniesienia jakości życia mieszkańców. Tworząc dokumenty programujące rozwój m.st. Warszawy, należy kierować się dobrem wspólnym. Polityka została określona jako dokument kierunkowy, a nie wykonawczy, więc nie prowadzi do realizacji konkretnych projektów. Polityka stanowi deklarację zasad i wartości, jednak także wyraża sposób myślenia o danej dziedzinie czy aspekcie funkcjonowania miasta, a także odnosi się do sposobu działania. Wskazuje najważniejsze zagadnienia w danej dziedzinie. Polityka nie może być sprzeczna z celami Strategii rozwoju i może horyzontalnie odnosić się do celów Strategii rozwoju.

Podrzędne dokumenty programujące rozwój miasta to: polityki (dokumenty kierunkowe) oraz programy (dokumenty wykonawcze).

Polityka stanowi zwięzły dokument tekstowy, napisany możliwie przejrzystym językiem, zrozumiały dla osób niebędących specjalistami w danej dziedzinie.

W Standardach określono następujące kroki przygotowania Polityki:

1. Decyzja dyrektora biura inicjującego i przygotowanie załącznika Karta

inicjująca Politykę;

2. Przedłożenie karty inicjującej do zaopiniowania przez biuro, które odpowiada za Politykę rozwoju;
3. Opinia biura odpowiadającego za koordynację w zakresie Polityki rozwoju, czy tekst Polityki jest zgodny ze Standardami oraz już obowiązującymi politykami;
4. W przypadku zastrzeżeń wprowadzenie zmiany w karcie inicjującej;
5. Przedłożenie karty inicjującej miejskiemu Zespołowi Koordynującemu wraz z opinią biura odpowiadającego za Politykę rozwoju;
6. Rekomendacja Zespołu Koordynującego dla Prezydenta m.st. Warszawy o rozpoczęciu (lub nierozpocznianiu) opracowania Polityki;
7. Przygotowanie Polityki w modelu partycypacyjnym – z udziałem przedstawicieli różnych interesariuszy, w tym m.in. mieszkańców, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców, instytucji otoczenia biznesu, innych instytucji publicznych i prywatnych oraz przedstawicieli biur, dzielnic i jednostek organizacyjnych m.st. Warszawy działających w zakresie tematycznym poruszonym w dokumencie;
8. Zaplanowanie zakresu i sposobu włączenia zainteresowanych podmiotów w ramach partycypacyjnego przygotowania dokumentu w uzgodnienia z biurem właściwym w zakresie dialogu społecznego;
9. Konsultacje społeczne projektu Polityki;
10. Uzgodnienia po wprowadzeniu zmian wynikających z konsultacji społecznych dokumentu.

Standardy wskazują na następujące elementy Polityki:

- a. uzasadnienie jej wprowadzenia, np. poprzez odniesienie do obserwowanych w mieście, kraju czy na świecie trendów lub doświadczeń innych metropolii;
- b. opis przyjmowanych zasad, wartości, wprowadzanego w mieście wzorca czy koncepcji rozwoju w danej dziedzinie;
- c. określenie odpowiedzialności za uwzględnianie wytycznych wynikających z Polityk w Programach oraz Procesach realizowanych przez Urząd m.st. Warszawy.

Z uwagi na brak charakteru wykonawczego, Polityka nie może zawierać: hierarchii celów, konkretnych działań ani typów realizowanych projektów, wskaźników

czy opisu systemu realizacji.

Zaleca się, aby Polityki przyjmowane były Uchwałą Rady m.st. Warszawy. Projekt uchwały kierowany jest do uzgodnień z biurem odpowiadającym za koordynację w zakresie polityki rozwoju. Opinia Biura odpowiadającego za koordynację w zakresie polityki rozwoju powinna zostać sporządzona w szczególności pod kątem zgodności ze Standardami, w tym zgodności ze Strategią rozwoju miasta oraz obowiązującymi Politykami. Po przyjęciu polityki biuro wiodące przekazuje do biura odpowiadającego za koordynację w zakresie polityki rozwoju dokument wraz z opisem polityki (załącznik: Karta przyjętej polityki). Dokument przekazywany jest przez biuro wiodące, biurom Urzędu m.st. Warszawy i urzędom dzielnic m.st. Warszawy, których zakres działalności jest związany z przyjętą Polityką

W Załącznikach Standardów jest zamieszczony formularz Karty inicjującej Politykę. Wypełnia je biuro wiodące zgłaszające politykę. Formularz wymaga przekazania następujących informacji: robocza nazwa polityki, zakres tematyczny Polityki, do jakich odnosi się celów operacyjnych Strategii rozwoju Warszawy 2030, planowany termin rozpoczęcia prac nad Polityką, planowany termin zakończenia prac nad Polityką, uzasadnienie potrzeby przygotowania Polityki, nazwa biura wiodącego, dane osoby do kontaktu, podpis osoby przygotowującej Kartę oraz podpis osoby zatwierdzającej Kartę.

11. REKOMENDACJE WARSZAWSKIEJ RADY SENIORÓW W SPRAWIE PRIORYTETOWYCH OBSZARÓW POLITYKI SENIORALNEJ

Kryzys Covid-19 pogłębił problem z dostępem do opieki medycznej, szczególnie do lekarzy specjalistów, jednocześnie ujawniając wielką słabość zinstytucjonalizowanej formy opieki nad osobami starszymi, w tym braki kadrowe, problemy we współpracy międzysektorowej, koordynacji systemów wsparcia. Wzrosło poczucie osamotnienia seniorów. Modernizacji wymaga cały system pomocy społecznej dla osób starszych, w szczególności:

1. usprawnienie i wprowadzenie nowych mechanizmów ochrony osób starszych przed zaniedbaniem (zarówno tych w instytucjonalnych formach wsparcia, jak też poza nimi);
2. wprowadzenie systemu identyfikowania i docierania do gospodarstw domowych osób samotnych, pozbawionych opieki i zainteresowania bliskich;
3. zwiększenie ochrony przed dodatkowymi zagrożeniami takimi jak

przemoc, wykorzystywanie bezradności, oszustwa;

4. opracowanie i wdrożenie programów specjalnych związanych ze zdrowiem psychicznym osób starszych;
5. wzmacnianie kompetencji cyfrowych seniorów, w tym programy dofinansowujące bezpieczny Internet, zakupy podstawowego sprzętu, tworzenie specjalistycznych aplikacji;
6. zwiększenie ochrony socjalnej, w tym uzupełnienie luk w systemie zabezpieczenia społecznych, ujawnionych w pandemii;
7. zwiększenie wykorzystania narzędzi tele-medycyny, zwłaszcza wydłużającej (umożliwiającej) osobom starszym pozostawanie w miejscu zamieszkania;
8. uzupełnienie deficytów kadrowych, we wszystkich formach wsparcia osób starszych.
9. Programy doskonalenia i szkolenia kadr;
10. ściślejsza współpraca między opieką zdrowotną a pomocą społeczną;
11. wdrażania modeli pomocy opartych na społeczności;
12. przejście od polityki senioralnej do polityki jakości życia (nowy paradygmat), które w praktyce oznacza tworzenie programów dla różnych grup osób starszych oraz rozbudowę działań profilaktycznych;
13. wydzielenie polityki opieki długoterminowej i uporządkowanie formalno-prawne zagadnień związanych z związane z polityką opieki długoterminowej.

Problemy osób starszych są rozległe i różnorodne. Nie jest możliwe rozwiązanie ich wszystkich w ramach jednego cyklu Polityki miasta. Niezbędne jest zatem wyodrębnienie obszarów o charakterze priorytetowym z punktu widzenia interesu i dobrostanu seniorów. Warszawska Rada Seniorów zwraca uwagę na trzy takie podstawowe obszary.

Obszar 1. Zdrowie, sport, aktywność fizyczna

W analizowanym obszarze mocnymi stronami miasta są znaczna liczba i różnorodność możliwych aktywności oraz zaangażowanie wolontariackie. Miasto dysponuje niskopodłogowymi środkami transportu (autobusy i tramwaje). Przedmiotem dumy miasta jest także stan zdrowia i aktywność warszawskich powstańców.

Słabą stroną miasta jest mało zdrowy styl życia warszawskich seniorów oraz niski poziom opieki geriatrycznej. Poprawy wymagają formy teleopieki i teleporad.

Stara infrastruktura budownictwa mieszkaniowego sprawia, że znaczna grupa seniorów jest „więźniami czwartego piętra”. Miasto ma trudności w dotarciu do seniorów starszych. Niezadawalająca jest realizacja bilansu 70-80 latka. Niepokojący jest także społeczny stosunek do seniorów, w tym w szczególności sposób publicznego odnoszenia się do seniorów.

Wyzwaniem dla miasta jest zapewnienie dostępu seniora do lekarzy przy założeniu wielochorobowości, w szczególności w warunkach przedłużającej się pandemii, a po jej zakończeniu także leczenie jej skutków. Istotnym i rzadko podnoszonym problemem jest dobrostan psychiczny seniorów, w tym poczucie samotności, choroby psychiczne osób starszych, w tym częste depresje czy demencje, nie znajdujące dotychczas systemowych rozwiązań w systemie ochrony zdrowia. Rozwiązania wymagają systemu opieki długoterminowej, dotyczące osób niesamodzielnych, w tym domy opieki społecznej, mieszkania wspomagane i inne.

W analizowanym obszarze Warszawska Rada Seniorów rekomenduje Rozszerzenie programu teleopieki, zapewnienie seniorom ułatwionego dostępu do darmowych szczepień przeciw COVID-19, grypie, pneumokokom, zapaleniu wątroby typu A i B oraz wdrożenie opracowanego programu rehabilitacji dla seniorów po COVID-19, z uwzględnieniem aspektu wsparcia psychologicznego. W ocenie WSR niezbędna jest dbałość miasta o systematyczną odbudowę sprawności seniora (Program „SOS”) oraz realizacja programu edukacji prozdrowotnej dla wybranych grup docelowych: w zakresie cukrzycy, kardiologii, chorób narządu ruchu. Kluczowe jest także opracowanie i wdrożenie programu wsparcia psychologicznego seniorów w zakresie samotności, lęków i depresji. Programy te winny być realizowane przez Biuro Zdrowia w oparciu o zasoby POZ, których organem założycielskim jest m.st. Warszawa. Na poziomie operacyjnym miasto powinno przeprowadzić działania promocyjne i aktywizacyjne w kierunku lepszego wykorzystania siłowni plenerowych poprzez zajęcia z instruktorami dla seniorów.

Obszar 2. Kultura

Mocnymi stronami miasta w analizowanym obszarze są wysoki poziom wykształcenia, wiedzy, kultury i doświadczenia jego mieszkańców, duża wrażliwość patriotyczno-obywatelska. Warszawa dysponuje znacznym potencjałem miejsc i aktywności kulturalnej, która przejawia się w mieście w różnych formach rozwoju osobistego, wynika z różnorodnej oferty edukacyjnej, artystycznej i kulturalnej, obejmującej m.in. działalność uniwersytetów III wieku i formy podnoszenia umiejętności cyfrowych. Wielu seniorów wykazuje gotowość kontynuacji pracy

w tym obszarze, czemu służy m.in. dostępność biura przy Centrum Aktywności Międzypokoleniowej.

Słabością Warszawy w tym obszarze jest niewielka liczba miejsc aktywności lokalnej i mały wachlarz oferty sektorowej. Zwraca uwagę ograniczona możliwość korzystania przez seniorów z oferty miejskich instytucji, co wynika z braków finansowych. Niezbędny jest dalszy rozwój możliwości kształcenia seniorów, w tym rozwój współpracy z uczelniami wyższymi, w szczególności podnoszenie wciąż niskiej kompetencji cyfrowej warszawskich seniorów, służące między innymi uzyskiwaniu szerszego dostępu do dóbr kultury online. Rozwój miejskiej oferty kulturalnej dla seniorów i efektywności korzystania z niej wymaga uwzględnienia kwestii funkcjonowania interesariuszy w warunkach izolacji, a nawet samotności, pogłębionej w czasie pandemii. Kluczowy w tym zakresie wydaje się aspekt promocji udziału w kulturze (np. w dziedzinie czytelnictwa).

Podstawowym wyzwaniem miasta w dziedzinie kultury dla seniorów winna być idea integracji, w tym integracji międzypokoleniowej, ze szczególnym wykorzystaniem potencjału wynikającego z działania w sieci i sztucznej inteligencji, z jednoczesnym uwzględnieniem zagrożeń dla seniorów wynikających z korzystania z Internetu. Miasto winno przy tym uwzględniać konieczność różnicowania oferty, w tym dla seniorów w różnym wieku.

Miasto powinno zadbać o zapewnienie seniorom możliwości edukacji cyfrowej i szerszego dostępu do treści cyfrowych, w tym w zakresie dostępu do informacji, pracy, kultury. Priorytetem jest zatem wypracowanie możliwości darmowego lub taniego dostępu do Internetu dla seniorów. Warszawa powinna zadbać o szczególne wspieranie organizacyjne i finansowe placówek edukacyjnych, zwłaszcza Uniwersytetów III wieku. Zasadnym byłoby znalezienie miejsca dla seniorów w edukacji szkolnej. Priorytetem winno być sytuowanie aktywności senioralnej w ramach działań międzypokoleniowych.

Obszar 3. Praca i aktywność zawodowa

Współczesne uwarunkowania rynku pracy sprawiają, iż pracodawcy wskazują na daleko posunięty deficyt pracowników, na każdym poziomie kompetencji i w bardzo wielu dziedzinach działalności. Pomimo silnego napływu cudzoziemców na polski rynek pracy, wskaźnik bezrobocia pozostaje od wielu kwartałów na bardzo niskim poziomie. Tym samym na szczególnie konkurencyjnym warszawskim rynku pracy seniorzy pozostają ostatnim, w niewielkim stopniu wyeksplorowanym segmentem zasobowy. Warszawscy seniorzy dysponują przy tym bardzo znacznym

doświadczeniem zawodowym, wyższym lub specjalistycznym wykształceniem oraz czasem, a uwarunkowania ekonomiczne sprawiają, że ich potrzeby bytowe nie są w pełni zaspokojone. Rola pracy w życiu seniora nie jest przy tym ograniczona do aspektu wynagrodzenia.

Słabą stroną warszawskich seniorów jako uczestników rynku pracy jest zdrowie, utrata kompetencji w stosunku do szybko zmieniających się wymogów zatrudnienia, a także stosunkowo niska samoocena.

Warszawa powinna stworzyć system szeroko pojętego poradnictwa zawodowego dla seniorów, obejmującego zarówno elementy doradztwa, jak i wsparcia psychologicznego, które przyjmie za cel pobudzenie potrzeby powrotu na rynek pracy. Miasto powinno zapewnić mechanizmy współpracy z pracodawcami, uwzględniające chęć, gotowość i umiejętność zatrudniania osób starszych, a nawet ewentualność przyznania niewielkiego wsparcia pracodawcom zatrudniającym warszawskich seniorów. Za priorytet miasto powinno przyjąć odpowiednie klauzule zatrudnienia seniorów w różnych sektorach rynku pracy Warszawy: w samorządzie, instytucjach pomocowych i nastawionych na pomoc na rzecz seniorów.

Generalne rekomendacje do Polityki senioralnej miasta

Warszawska Rada Seniorów wskazuje na konieczność zmiany perspektywy podmiotowej w działalności miasta poprzez umieszczenie w centrum uwagi samego seniora, a nie jednostek organizacyjnych i ich polityki.

W ocenie WRS Polityka senioralna miasta powinna dostrzegać pełne spektrum potrzeb seniora, zmierzając do zapewnienia mu życia dobrej jakości. To spektrum potrzeb winno uwzględniać aspekty zdrowia fizycznego i psychicznego, sportu i aktywności życiowej, dostępu do dóbr kultury i samorealizacji w sferze kultury, edukacji przez całe życie, w tym edukacji cyfrowej, pracy i aktywności zawodowej oraz udziału w wolontariacie, a także problemów infrastruktury, w tym komunikacji i dostępności.

Istotną kwestią, która powinna znaleźć się w polityce senioralnej jest poprawa kultury odnoszenia się do seniorów, z uwzględnieniem takich wartości, jak szacunek, godność czy sympatia. Warszawska Rada Seniorów stwierdza, że pogarsza się stosunek społeczny do seniorów i międzypokoleniowe relacje międzyludzkie. Osoby starsze coraz częściej spotykają się z protekcyjnym lub niesympatycznym traktowaniem. Potrzebny jest sygnał, że postawa szacunku wobec osób starszych jest wartością, którą trzeba utrzymać. Zasadnym byłoby przygotowanie i wdrożenie systemu szkoleń i rekomendacji dla seniorów, jak się zachowywać w warunkach

zmieniającej się rzeczywistości społecznej.

Przeprowadzona diagnoza wskazuje, że warszawskim seniorom brakuje dostępu do informacji. Niezbędne jest zatem wyrównywanie szans informacyjnych poprzez działania infrastrukturalne, integracyjne i edukacyjne w tym zakresie.

Kolejnym priorytetem miasta winna być inwestycja w kadry działające na rzecz seniorów, w tym w perspektywie wewnętrznej (np. kształcenie liderów społecznych w środowiskach senioralnych), jak i zewnętrznej (zahamowanie odpływu kadr w dziedzinie opieki senioralnej i pracowników społecznych, zwiększenie oferty placówek edukacyjnych w zakresie kształcenia specjalistów do obsługi środowisk senioralnej).

Niezbędnym jest także zacieśnienie współpracy pomiędzy jednostkami samorządowymi miasta i przedstawicieli odpowiednich środowisk senioralnych i prosenioralnych w realizacji działań na rzecz osób starszych, w tym uznanie roli Warszawskiej Rady Seniorów i Dzielnicowych Rad Seniorów, rozważenie powołania funkcji miejskiego pełnomocnika do spraw senioralnych, przekazanie środowiskom senioralnym przez odpowiednie biura Ratusza będących w ich posiadaniu opracowań z badań różnych aspektów polityki społecznej odnoszących się do sytuacji osób starszych.

W ocenie Warszawskiej Rady Seniorów, opracowywana Polityka senioralna miasta powinna zostać zintegrowana w Politykę rozwoju usług społecznych, Politykę deinstytucjonalizacji, Politykę prewencji i niwelowania skutków pandemii koronawirusa, Politykę na rzecz osób niesamodzielnych oraz Politykę innowacji społecznych.

12. APEL WARSZAWSKIEJ RADY SENIORÓW O PRZYJAZNE WSPÓŁDZIAŁANIE PRZY TWORZENIU POLITYKI SENIORALNEJ

Warszawska Rada Seniorów dziękuje władzom Miasta za przychylenie się do prośby WRS i podjęcie decyzji o przygotowaniu Polityki senioralnej. W związku z tym Warszawska Rada Seniorów apeluje o udział członków WRS oraz członków Dzielnicowych Rad Seniorów, a także pracowników Biur, jak również zainteresowanych radnych z Rady Warszawy i przedstawicieli wszystkich środowisk senioralnych o udział w przygotowaniu Polityki senioralnej m.st. Warszawy.

W maju 2021 roku Warszawska Rada Seniorów przedstawiła w zarysie, jakiej polityki senioralnej oczekuje. Wstępnie przyjęto, że Polityka senioralna to ogół

działań miasta prowadzących do poprawy dobrostanu starszych warszawiaków, w tym wydłużenia ich aktywności zawodowej i społecznej oraz zapewnienia zdrowego, bezpiecznego i samodzielnego życia.

Warszawska Rada Seniorów zaczęła zbieranie informacji na temat polityki senioralnej w innych państwach, polityki senioralnej miast wojewódzkich, dzielnicowych wariantów polityki senioralnej Warszawy oraz na temat uczestnictwa starszych osób w tworzeniu polityk na rzecz seniorów, kontaktując się z radami seniorów innych miast oraz z organizacjami seniorów. Warszawska Rada Seniorów rozpoczęła proces sieciowania i współpracy środowisk senioralnych, co dla polityki senioralnej ma ogromne znaczenie. WRS chce wyposażyć radnych senioralnych we wskazówki, jak podczas każdego wyjazdu czy kontaktu pytać o priorytety i rozwiązania polityki senioralnej.

Warszawska Rada Seniorów proponuje stworzenie grupy inicjatywnej ds. polityki senioralnej z udziałem seniorów wydelegowanych przez WRS, przedstawicieli Rady Warszawy i Urzędu m. st. Warszawy, przedstawicieli organizacji pozarządowych działających na rzecz seniorów, przedstawicieli Uniwersytetów III-go wieku w Warszawie. WRS wskazuje, że to właśnie w tym środowisku jest najwięcej aktywnych seniorów i, co też ważne, ekspertów oraz nauczycieli akademickich. WRS chciałaby, aby UTW włączyły się w tworzenie polityki senioralnej, chociażby w zakresie udziału seniorów w kulturze i edukacji oraz wspierania aktywności zawodowej i społecznej osób starszych. Warszawska Rada Seniorów spodziewa się, że grupa inicjatywna określi wstępny harmonogram prac nad Polityką senioralną Warszawy. Dla WRS jest bardzo ważne, aby to był zespół, który wspólnie uczy się, poszukuje i tworzy rozwiązania.

Warszawska Rada Seniorów zaprasza do współpracy ekspertów. WRS rozpoczęła wstępne rozeznanie, jacy eksperci mogą pomóc w tworzeniu tej polityki. Rada proponuje wspólnie z Urzędem Miasta uzgodnić zakres potrzebnego wsparcia eksperckiego przy tworzeniu polityki senioralnej oraz uzgodnić listę ekspertów.

Głównym celem wyjazdu szkoleniowego do Kazimierza i warsztatów jest przygotowanie członków WRS do udziału w pracach związanych z przygotowaniem polityki senioralnej.

Warszawska Rada Seniorów organizuje wspólnie z Miastem seminarium poświęcone problemom polityki senioralnej. Uzgodniono wstępny tytuł seminarium: „Uwzględnienie potrzeb i oczekiwań seniorów w strategiczno-programowych dokumentach miasta”. WRS chciałaby współpracować w przygotowaniu seminarium

z dyrektorami Biur pionu społecznego oraz koordynatorami strategii, polityk i programów.

Warszawska Rada Seniorów będzie chciała zwiększyć udział starszych osób w miejskich projektach i inicjatywach dotyczących osób starszych. W tym celu WRS będzie proponować, aby były klauzule społeczne w zadaniach na rzecz seniorów zlecanych przez Miasto organizacjom pozarządowym, zobowiązujące do zatrudniania seniorów, np. co najmniej w 20%. Dla WRS bardzo ważne jest wspieranie aktywności zawodowej seniorów. WRS będzie zabiegać o zwiększenie uczestnictwa starszych warszawiaków w sprawach, które ich dotyczą. WRS będzie wnioskowała o powołanie społecznego rzecznika seniorów. W tworzonej Polityce senioralnej Rada proponuje poszerzenie partycypacji społecznej oraz powołanie rzecznika seniorów.

Warszawa, 8 września 2021 roku

Warszawska Rada Seniorów

Przewodnicząca
Małgorzata Żuber-Zielicz

Polecamy:

Sprawozdania z III I IV seminariów WRS

Publikacje zgromadzone w Biblioteczce WRS

13. PREZENTACJA „(NOWOCZESNA) POLITYKA SENIORALNA - REFLEKSJE”

(nowoczesna) polityka senioralna - refleksje

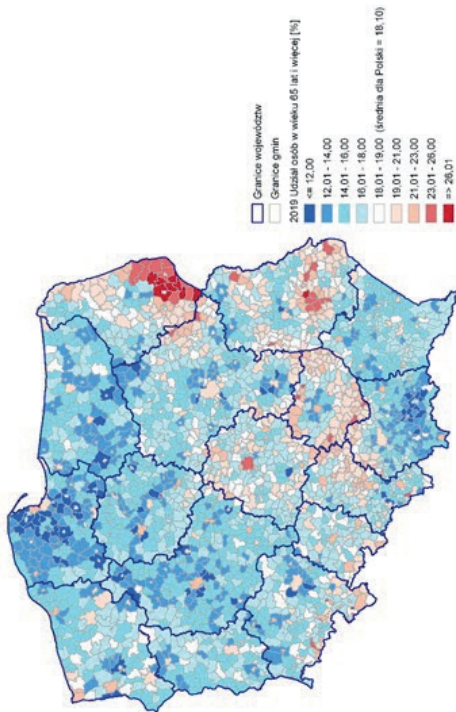
4 października 2021 r. (spotkanie online)

Paweł Kubicki

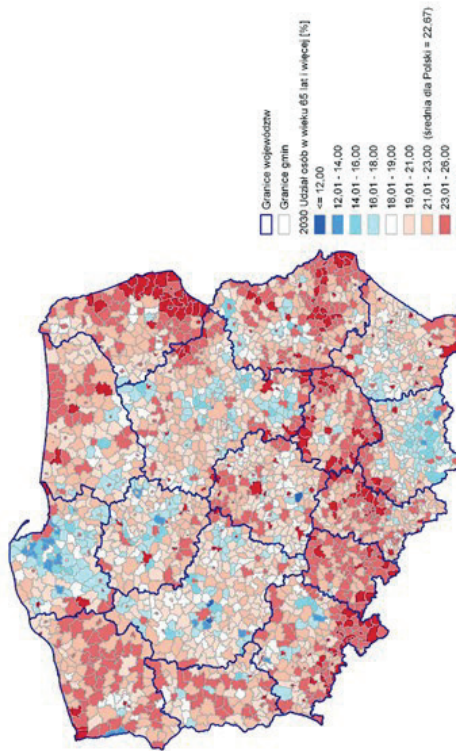

Kontekst krajowy - demografia

Mapa 1. Odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w 2019 roku

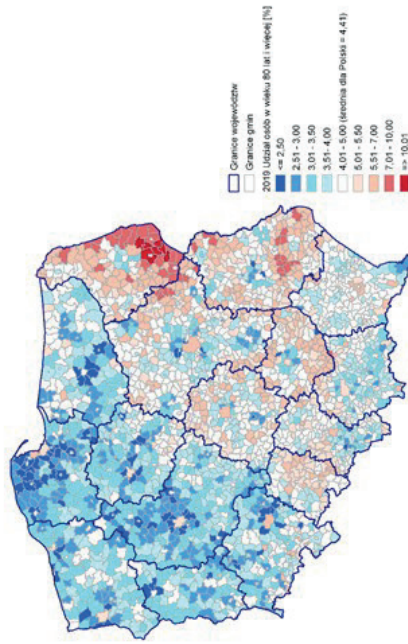
Mapa 2. Odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w 2030 roku

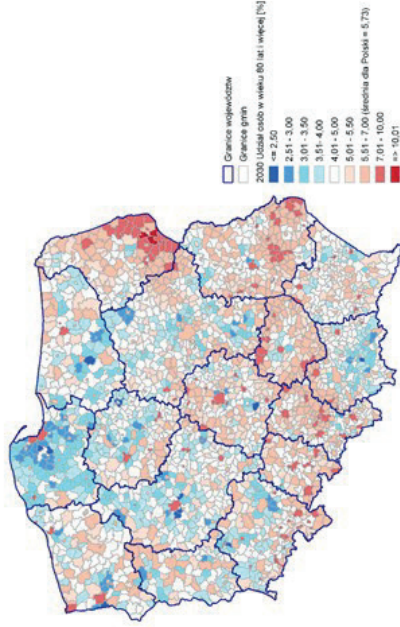
Źródło: D. Kobus i P. Legutko-Kobus, na podstawie danych GUS
Brak publicznie dostępnych danych z prognozą demograficzną w podziale na dzielnice Warszawy, sytuacja miasta nie jest najgorsza, ale duże różnice między dzielnicami.

Kontekst krajowy - demografia

Mapa 1. Odsetek osób w wieku 80 lat i więcej w 2019 roku

Mapa 2. Odsetek osób w wieku 80 lat i więcej w 2030 roku

Źródło: D. Kobus i P. Legutko-Kobus, na podstawie danych GUS
 Brak publicznie dostępnych danych z prognozą demograficzną w podziale na dzielnice Warszawy, sytuacja miasta nie jest najgorsza, ale duże różnice między dzielnicami.

O konieczności rozbudowy polityki senioralnej

- Z perspektywy demograficznej – nie ma innego wyjścia
- Z perspektywy ekonomicznej – też nie, ale można grać kosztami
- Z perspektywy społecznej – ideałem jest aktywna, wspierająca się społeczność lokalna, która widzi i docenia każdego mieszkańca oraz korzysta z potencjału osób starszych oraz ich największych zasobów w postaci czasu wolnego i życiowego doświadczenia
- Z perspektywy gry politycznej – to zależy 😊

Definiowanie polityki senioralnej

- „polityka senioralna jest to ogół celowych działań organów administracji publicznej wszystkich szczebli oraz innych organizacji i instytucji, które realizują zadania i inicjatywy kształtujące warunki godnego i zdrowego starzenia się” (Założenia długofalowej ... 2014-2020)
- „polityka społeczna wobec osób starszych zdefiniowana została jako celowe, długofalowe i systemowe działania państwa oraz innych podmiotów publicznych i niepublicznych na kształtowanie warunków prawnych, ekonomicznych oraz społecznych w celu tworzenia osobom starszym korzystnej dla nich sytuacji życiowej, dostosowanej do zmieniających się wraz z wiekiem potrzeb społecznych, ekonomicznych oraz opieki i ochrony zdrowia w każdym okresie życia osoby w starszym wieku” (Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. Bezpieczeństwo – Uczestnictwo – Solidarność)

Kierunki działań polityki senioralnej

- „Celem polityki senioralnej w Polsce będzie wspieranie i zapewnienie możliwości aktywnego starzenia się w zdrowiu oraz możliwości prowadzenia w dalszym ciągu samodzielnego, niezależnego i satysfakcjonującego życia, nawet przy pewnych ograniczeniach funkcjonalnych” (Założenia ...)
- „Kierunki działań powinny uwzględniać rekomendacje Światowej Organizacji Zdrowia oraz działania Komisji Europejskiej dotyczące zdrowego i aktywnego starzenia się” (Polityka ...)

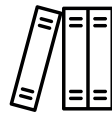

Polityka publiczna – perspektywa aktorów

- Z perspektywy sukcesu/porażki polityki istotne jest:
  - kto (osoby i instytucje) zajmuje się daną problematyką, jaką ma władzę, na ile umocowany jest w strukturze rządzenia, jakie ma powiązania z innymi i na ile istotna jest dla niego problematyka;
  - na ile środowiska działające na rzecz osób starszych mają wpływ na kształtowanie polityki i w jaki sposób mogłyby mieć większy? Jakie inne grupy interesów są jeszcze aktywne w tym obszarze, kto z kim i dlaczego może stworzyć potencjalne koalicje;
  - jak definiowane są prawa osób starszych, jak swoje potrzeby widzą sami seniorzy i jak widzi to ich otoczenie? Co chcieliby zmienić i czy mają jakieś pomysły i rozwiązania, jak to zrobić;
  - jakie musiałyby zajść okoliczności, by obecna polityka uległa zmianie i w jakim zakresie? Na ile możliwa jest całościowa zmiana polityki? (różnice między prostymi i złożonymi problemami oraz rozwiązaniami „bezkosztowymi” i kosztownymi)

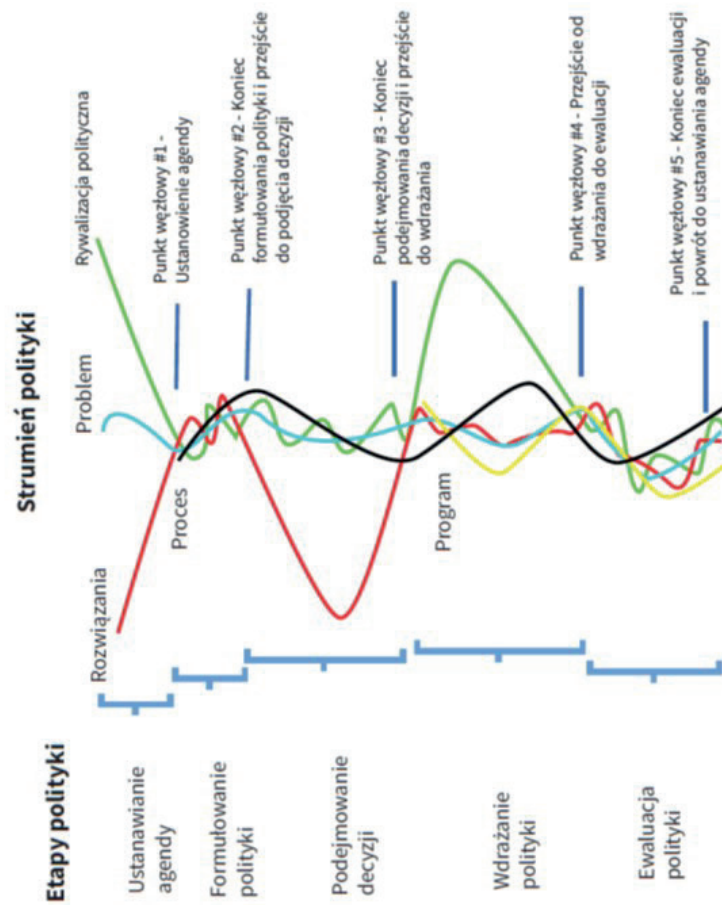
Podsumowanie – kryteria sukcesu/porażki

- Bazowanie na istniejących instytucjach i przekonanie do pomysłu tzw. biurokracji pierwszego kontaktu,
- Działanie zgodnie z zasadą „nic o nas bez nas” i **realne** włączenie zainteresowanych,
- Kontrolowanie/angażowanie się w całość procesu politycznego od wprowadzenia tematu na agendę poprzez podejmowanie i wdrażanie decyzji, aż po ewaluację,
- Nastawienie się na „długi proces”, stąd konieczność budowy koalicji sojusznicznych i działalność międzysektorowa.

Proces polityczny – co, kiedy i dlaczego może się udać

Źródło: (Kubicki i inni 2019 za: Howlett 2019)

Dostępne dokumenty strategiczne
poziom krajowy i regionalny oraz wnioski

Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. Bezpieczeństwo – Uczestnictwo – Solidarność

- **"Przyjęcie przedmiotowego dokumentu nie spowoduje dodatkowych kosztów dla sektora finansów publicznych, a jego finansowanie będzie realizowane poprzez odpowiednią alokację dostępnych środków finansowych będących w dyspozycji jednostek sektora finansów publicznych, z uwzględnieniem celów ustanowionych w dokumencie, a także przeorganizowanie dostępnych zasobów ludzkich oraz zadań stosownie do wyzwań związanych z postępującym procesem starzenia się społeczeństwa polskiego"**
- **Struktura: polityka społeczna - definiowanie (1), diagnoza (II), działania na rzecz ogółu seniorów (IV), działania wobec niesamodzielnym osób starszych (V), opis realizacji (V)**

Wojewódzki Program Polityki Senioralnej na lata 2019-2021 dla województwa mazowieckiego

- „W niniejszym Wojewódzkim Programie przyjmuje się, że regionalna polityka senioralna to polityka publiczna realizowana przez podmioty samorządu terytorialnego funkcjonujące na obszarze województwa we wzajemnej współpracy oraz we współpracy z podmiotami rządowymi, obywatelskimi i rynkowymi, której celem jest zapewnienie pomyślnego starzenia się mieszkańców województwa, zaspokojenie różnicowanych potrzeb osób starszych oraz stworzenie optymalnych warunków ich uczestnictwa w życiu społecznym. Jest to polityka horyzontalna, obejmująca liczne polityki szczegółowe”
- Struktura Programu: Ogólna charakterystyka regionalnej polityki senioralnej (roz. 1), przegląd dokumentów (roz. 2), diagnoza (roz. 3), cele (roz. 4), podmioty i koordynacja (roz. 5), zadania (roz. 6), monitoring i ewaluacja (roz. 7)

Wnioski – różnego rodzaju

- Nie ma potrzeby tworzenia „nowoczesnej” polityki społecznej wobec osób starszych/polityki senioralnej, mamy sporo dobrych diagnoz, większość dobrych pomysłów, ale jest problem z wdrażaniem tego co zaplanowane.
- Wyzwaniem jest podział kompetencji oraz środków finansowych (zasada pomocniczości w teorii i praktyce – od gospodarstwa domowego poprzez JST po rząd) oraz bazowanie przede wszystkim na wsparciu rodzinnym, które ze względu na demograficzno-społecznych traci na znaczeniu.
- Problemem nie jest napisanie programu polityki senioralnej, ale dopilnowanie jego wdrożenia, co wymaga dobrych wskaźników, środków finansowych i stałego monitoringu oraz ewaluacji.

Wnioski – różnego rodzaju

- Proces starzenia się ludności Polski jest w perspektywie najbliższych kilkudziesięciu lat nieodwracalny. Jest to także proces o różnicowanym natężeniu przestrzennym, ale zarówno Warszawa jako całość, jak i poszczególne dzielnice staną przed wyzwaniem, jak lepiej wykorzystywać zasób, jakim są osoby powyżej 65 roku życia oraz jak wspierać te przekraczające 80 lat i wymagające opieki długoterminowej. Krótko mówiąc jak zrobić więcej za mniej.
- Pandemia nie zmieniła kluczowych wyzwań związanych z polityką wobec osób starszych, a raczej wyostrzyła wszystkie systemowe luki i lepiej pokazała – czasami śmiertelne - konsekwencje braku rozwiązań, np. w zakresie deinstytucjonalizacji.
- Z perspektywy rynku pracy trzeba wrócić do dyskusji o granicy starości i tym samym granicy wieku emerytalnego oraz oczekiwanego okresu aktywności zawodowej. Pytanie na ile rynek pracy ma być elementem programu na rzecz osób starszych, czy też na ile programy rynku pracy powinny uwzględniać osoby starsze.

Wnioski – różnego rodzaju

- Z perspektywy aktywności społecznej trzeba wspierać lokalne organizacje społeczne, w szczególności tworzyć przestrzeń (miejsce, wsparcie merytoryczne, środki finansowe) do aktywności starszych kobiet, które dominują w starszych rocznikach. W przyszłości będzie to najliczniejsza grupa osób posiadających czas oraz możliwość działania na rzecz społeczności lokalnej.
- Z perspektywy opieki długoterminowej i wspierania osób z poważnymi ograniczeniami w aktywnościach dnia codziennego trzeba przyspieszyć proces deinstytucjonalizacji oraz rozbudować wsparcie dostępne w miejscu zamieszkania. Wiąże się to z rozbudową wsparcia dla opiekunów rodzinnych i nieformalnych.
- Patrząc całościowo potrzebujemy społeczności lokalnych przyjaznych ludziom w każdym wieku i o różnym poziomie (niepełno)sprawności, ale ze względu na przemiany społeczno-demograficzne w szczególności potrzebujemy społeczności przyjaznych seniorom. (cytat z nieznanymi modyfikacjami własnego opracowania, dla IO: <https://instytutobywatelski.pl/raporty/222-polityka-wobec-osob-starszych-po-pandemii>)

Projekt współfinansuje m.st. Warszawa

**WARSZAWSKA
RADA SENIORÓW**